

SIIVEKÄS

2 • 1983

4. usk

POHJOIS-SAVON LINTUMIEHET

SIIVEKÄS 2 • 1983 4. usk.

Julkaisija: Pohjois-Savon Lintumiehet (PSLM)

Vastaava toimittaja: Jukka Kauppinen
(osoite takasisäkannessa)

Toimitussihteeri: Jorma Tuomainen
(osoite takasisäkannessa)

Muu toimituskunta: Jorma Knuutinen
Raimo Pakarinen

Toimituksen osoite: PL 205, 70101 Kuopio 10

Sisällys

Avarra harrastustasi	41
JUKKA KAUPPINEN: Pohjois-Savon kuikkainventointi	43
RAIMO PAKARINEN: Kuikan poikastuotos Rautalammin reitin keskiosissa vuonna 1982	50
KAI JÄDERHOLM: Helmipöllön pesimäaikaisesta ravinnosta Pohjois-Savossa 1982	51
JUKKA KAUPPINEN & JORMA TUOMAINEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1982	56
JUHANI TOIVANEN: Katsaus Pohjois-Savon talvilinnustoon 1982/1983	66
"Lintuharrastajat tieteen palvelijoina"-symposio	70

Kansikuva: kuovi (Aarne Hagman).

Siivekkään tilaaminen ja jakelu: Jaetaan PSLM:n jäsenille. Lehden voi tilata myös jäseneksi liittymättä (tilausmaksu 30 mk tilille: PSP, KU 6606 82-2). Ilmestyy neljänä numerona vuodessa. Osoitteenmuutokset toimitussihteerille.

Avarra harrastustasi

Kevät muuttolintuineen on uscimpien lintuharrastajien mieluisinta havainnointiaikaa. Touko-kesäkuun vaihteessa muuton kallistuessa loppuunsa innostus lintujen tarkkailuun laimenee: liikkuminen luonnossa vähenee, havaintoja jää kirjaamatta ja joskus vastikään tehdyt keväthavainnotkin unohtuvat ilmoittamatta. Keväällä kovasti odotetut lajit eivät kesällä herätä kiinnostusta ja myös harvinaisuudet saattavat pesiä huomaimatta milteipä lintuharrastajan pihapiiriä myöten.

Lintuharrastusinnostuksen laimeminen kesän ajaksi on valitettavaa, sillä tämä vuodenaika tarjoaisi monelle erinomaisen mahdollisuuden harrastuspohjan laajentamiseen ja syventämiseen. Kevätmuuttoajan levoton liikehdintä lintumaailmassa on silloin ohi, ja pesivät lintuparit ovat reviiriltään harrastajan päivittäin tavoitettavissa.

Aiemmin pelkästään keväällä lintuhavaintoja tehnyt, uusia tulokkaita muistikirjaansa merkinnyt harrastaja joutuu kesällä miettimään: mitä havaintoja kirjata? Jos kiinnostus riittää syvemmälle, omiin pikku tutkimuksiin asti, nousee mieleen uusia kysymyksiä. Millä tutkimuksella olisi jotain arvoa? Miten uskaltaa paneutua johonkin aiheeseen?

Tutkimusaiheita etsivä harrastaja huomaa pian, että nimenomaan kesäisessä lintumaailmassa riittää paljon seurattavaa. Jo esimerkiksi Lintuharrastusopasta tai MMM-Lintuharrastuskirjaa selaisemalla löytää runsaasti oivia ideoita harrastuksensa kehittämiseksi. Hyvin suunniteltuna ja aluksi pienimuotoisesti toteutettuna ei tutkimustoiminta vie kohtuuttomasti aikaa eikä pääse muodostumaan rasitukseksi; samalla innostus harrastukseen säilyy.

Jos lintuharrastaja haluaa liikkua paljon, hän voi kartoittaa kotikuntansa

pesimälinnustoa, Pohjois-Savossa vaikkapa vain niiden lajien osalta, joista havaintoja täällä kerätään. Montako kuikkaparia lähiseudun järvilla pesii? Miten on pikkutikan pesimäaikaisen esiintymisen laita? Onko kurki soiden ojitamisen myötä katoamassa tutkimusalueeltani? Havainnoilla esimerkiksi näistä lajeista on paitsi yleistä faunistista mielenkiintoa myös arvoa mahdollisia suojelusuunnitelmia tehtäessä.

Lintuharrastaja voi myös valita järven, suon, metsän, pellon, asutustaajaman tai minkä tahansa muun alueen, jolta hän selvittää pesimälinnuston. Samalla alueella voi havaintoja tehdä myös talvi- ja muuttoaikaan, seurata linnuston muuttumista vuodenaikojen vaihtelussa. Etenkin linnustollisesti arvokkaita alueita, mahdollisilta suojelukohteilta, kaikki nämä tiedot ovat tärkeitä. Jos joku arastelee kokemattomuuttaan linnuston runsaudenarviointimenetelmien käytössä, aloittakoon selvittämällä vaikkapa kartoitusmenetelmällä muutaman hehtaarin kokoisen saaren, peltojen keskellä sijaitsevan metsikön tai maaseudulla asuva esimerkiksi kotipihaansa ja sen lähiympäristön linnuston (kartoitusmenetelmästä ks. esim. Anon. 1970, Lintumies 6: 91—94; Enemar 1959, Vår Fågelvärld, Suppl. 2: 1—144; Tiainen & Haila 1981, Lintuharrastusopas, s. 130—139). Pirstävä näkökulma lintumaailmaan syntyy jo heti ensi tutkimusten myötä.

Kotipihaansa kauemmaksi ei mitaakaan tutkimuksia varten tarvitse välttämättä lähteä. Lintuharrastaja voi keskittyessään pihapiirinsä linnuston selvittämiseen etsiä alueelta kaikki pesät, seurata pesinnän edistymistä ja samalla täyttää pesäkortteja (pesäkortteja saa eläinmuseosta, P. Rautatiekatu 13, 00100 Hki 10). Jos keväällä on pöntöttä-

nyt lähialueen, riittää kololinnuissa paljon tarkkailemista. Tutkittavaksi voi valita myös jonkin yksittäisen lajin ja seurata sitä vaikkapa juuri pesimäaikana. Miten käenpiian lauluaktiiviteetti muuttuu pesinnän edistyessä? Miten usein leppälinnut kantavat ruokaa poikasilleen ja mitä eroja on tällöin eri sukupuolten aktiivisuudessa. Kirjallisuutta tutkimalla pääsee selville mistä lajeista tietomme ovat puutteellisimpia.

Lintuharrastaja voi myös jonakin päivänä seurata lintujen vuorokautista lauluaktiiviteettiä ns. lintukellon muodossa (esim. Bondensen & Hilden 1962, MMM Lintuharrastuskirja, s. 212–221). Tämä ”kello” osoittaa mukavasti päivä-, hämärä- ja yölaulajat eikä sen tekeminen etenkään yhdessä muutaman muun lintuharrastajan kanssa vaadi kohtuuttomia ponnistuksia. Suomen kesäyöthän ovat aina valvomisen arvoisia!

Niille lintuharrastajille, joille harvinaisuuksien kohtaaminen on tärkeintä, kerrottakoon, että myös näissä pikku tutkimuksissa voi kokea monenlaisia yllätyksiä. Omakohtaisista havainnoistani muistuu ensinnä mieleeni tapaus vuo-

delta 1969, toukokuun 14. päivä. Tehdessäni lintukelloa kotipihallani, tavallisessa savolaisessa maaseutuympäristössä, ei minulla illalla aloittaessani ollut aavistusta siitä, että ”kellon” hiljaisimpina hetkinä lähellä puolta yötä — tarkkaan ottaen klo 23.20 — puhkeaisi yläpuoleltani kuuluville jänkäkurban ”kavionkopse” ja kohta uudelleen — viimeisin soidinäänihavaintoni lajista. Monellako lienee jänkäkurban lintukellossaan?

Ajatuksillani en halua patistella lintuharrastajia jättämään keväistä muutonseurantaa. Vähälintuisen talven jälkeen siinä on oma sykehdyttävyytensä ja silloin tarjoutuu mahdollisuus nähdä ja opetella tuntemaan lajeja, joita muuten ei tapaa. Kesä on kuitenkin se vuodenaika, jolloin lintumaailman tapahtumia kannattaisi havainnoida enemmän; yhtä mieleenpainuvia elämyksiä kuin keväällä voi silloinkin kokea. Mutta toimikoon kukin halunsa mukaan! Lintujentarkkailu on avara harrastus ja kaikille mieltymyksille löytyy sijaa.

Jorma Knuutinen

JUKKA KAUPPINEN

Pohjois-Savon kuikkainventointi

Kuikka on karun järviluonnon ja sen suojelun symboli. Kuikkaa voidaan hyvällä syyllä pitää Savon maakuntalintuna. Kuikka tunnetaan. Kuikka näkyy ja kuuluu. Sen käyttäytymispiirteet, erityisesti sen uteliaisuus ja varovaisuus herättävät jokaisen luonnonystävän kiinnostuksen. Valppaimmat luonnon-tarkkailijat ovat huolestuneet lajin tulevaisuudesta: kuikkarannat ja -saaret ovat käyneet rauhattomiksi. Huoli ei ole aiheetonta. Monin paikoin pesimätulos on heikentynyt ja kanta lienee laskussa. Kannan inventointi ja seuranta on paikallaan.

Pohjois-Savon kuikkainventointi, Kuopion museon luonnontieteen osaston ja Pohjois-Savon Lintumiesten yhteishanke, käynnistyi kesällä 1982. Jo tätä ennen maakunnassa kiinnitettiin huomiota kuikan esiintymiseen ja runsauteen. Aiemmin kerättyä aineistoa sekä kuikkatutkimuksen taustaa on käsitelty Siivekkäessä (Kauppinen 1982). Pohjois-Savossa on selvitetty myös kuikan pesimätulosta (ks. Pakarinen 1982, 1983).

Kuikkainventoinnin tavoitteena on kartoittaa kunnittain kuikan järvikohdista esiintymistä ja runsautta. Aineiston perusteella voidaan selvittää mm. lajin elinympäristövaatimuksia sekä poikastuottoa. Tutkimus luo hyvän perustan kuikan sekä sen elinympäristön tilan myöhemmälle seurannalle.

Tässä katsauksessa esitetään kuikkainventoinnin alustavia tuloksia. Kirjoituksessa esitetään kuikan parimäärä- ja tiheysarvoja, tarkastellaan kuntakohtaisista kuikkatilannetta sekä analysoidaan muutamien tarkasti tutkittujen kuntien kuikka-aineistoa.

Aineisto

Maakunnan järvilinnustotutkimusten aineisto sekä faunistinen havaintoaineisto loivat hyvän pohjan yksityiskohdaiselle kuikkainventoinnille (ks. Kauppinen 1982). Järvilinnuston laskenta-aineisto (noin 200 järveä) perustuu pääosin kirjoittajan tekemiin vesilintutakseerauksiin. Myös Pohjois-Savon Lintumiesten tutkimusohjelmaan vuodelta 1979 kuulunut oligotrofisten järvien pesimälinnustotutkimus tarjoaa perusaineistoa karujen suurjärvien kuikkatilanteen selvittämiseksi. Tähän työhön ovat osallistuneet Jukka Kauppinen, Jorma Knuutinen, Raimo Pakarinen, Janne Taskinen, Juhani Toivanen ja Jorma Tuomainen. Tuloksia on julkaistu toistaiseksi vain Konnevedeltä (Knuutinen & Pakarinen 1981), Tiilikajärveltä (Toivanen ym. 1981) sekä Kallavedeltä (Tuomainen 1983).

Järvilinnustolaskennat on tehty pääosin Linkolan (1959) ja Kauppinen (1980, 1983) esittämin menetelmin. Kuikkalaskennat ovat toukokuun loppupuolelta, joka on paras lajin pesivän kannan laskenta-ajankohta. Kuikat saapuvat pesimäpaikalleen pareittain jäiden lähdettyä ja asettuvat heti reviireilleen (esim. Lehtonen 1970, Sjölander 1978, Enquist 1978). Pesimättömät, pariutumattomat kuikat palanevat yleensä pesiviä lintuja myöhemmin (ks. esim. Lehtonen 1965), joten laskennat on syytä tehdä heti kuikkien kotiuduttua reviireilleen. Pesiviksi on luettu yksittäin tai pareittain, reviireillään oleskeleviksi tulkitut yksilöt, ”reviirilinnut”.

Kuikan pesimäaika-aineistoa on koottu vuodesta 1978 alkaen Pohjois-

Savon Lintumiesten faunistisen havaintokyselyn yhteydessä. Kuikka on valittu yhdeksän muun lajin ohella erityiseksi seurantalajiksi, joiden esiintymiseen havainnoijien kehoitetaan kiinnittämään erityistä huomiota (ks. esim. Kauppinen 1979).

Yksityiskohtainen kuikkainventointi käynnistettiin keväällä 1982 eri tahoille suunnatuin kyselyin. Maakunnan lintuharrastajille jaettiin ohjeet ja havaintolomakkeet (n. 150 kirjettä), joiden avulla koottiin pesimäaikaiset kuikkahavainnot järvi-kohtaisesti. Tavoitteena oli saada harrastajat inventoimaan oman kotikuntansa pesivä kuikkakanta.

Aktiivisten luonnonharrastajien lisäksi kuikkahavaintoja pyrittiin kokoomaan myös muilta järvillä ja rannoilla liikkujilta. Kyselykirjeitä havaintolomakkeineen lähetettiin mm. biologian opettajille, ammattikalastajille, riistanhoitoyhdistyksille sekä luontokerholle ja luonnonsuojeluyhdistyksille (yhteensä n. 150 kirjettä). Pohjois-Savon alueella ilmestyville maakunta- ja paikallislehdille lähetettiin tiedustelu toukokuun lopulla sekä väliaikatiedote ja uusintakysely heinäkuussa.

Kysely tavoitti varsin laajat piirit, ja inventointi sai innostuneen vastaanoton. Havaintojaan on ilmoittanut 126 henkilöä, joista noin neljäsosa on Pohjois-Savon Lintumiesten jäseniä. Valtaosa kuikka-aineistosta on kuitenkin pienehköön aktiivisen lintuharrastajajoukon määrätietoisien inventointityön tulosta. Suurimman työn ovat tehneet Jukka Kauppinen, Raimo Pakarinen, Janne

Taskinen, Juhani Toivanen ja Jorma Tuomainen.

Kuikka-arkistoon on kelpuutettu kaikki lajin pesimäaikaiset havainnot. Valtaosa aineistosta on toukokuun loppupuoliskolta ja kesäkuun alusta, joten havainnot soveltuvat pesivän kannan arviointiin. Myöhemmin kesällä kuikat parveutuvat, ja pesimättömät sekä pesinnässään epäonnistuneet yksilöt vaikeuttavat pesivän kannan arviointia. Keskikesällä selkävessillä saattaa nähdä kymmenpäisiä joutilaskuikkien parvia. Pesimättömien yksilöiden osuus näyttää vaihtelevan eri seutujen ja erityyppisten järvien kesken.

Kannan arviot perustuvat pääosin touko- ja kesäkuun havaintoihin. Myöhemmät mukaan kelpuutetut havainnot ovat yleensä poikuelöytöjä. Järveä kohti on yleensä tehty vain yksi inventointikäynti. Pesivän kannan arviointiperusteena on pidetty pesä- ja poikuehavaintojen lisäksi pareja ja reviirilinnuiksi tulkittuja yksinäisiä lintuja. Parveutuneet yksilöt on tulkittu pesimättömiksi. Koska pesimättömien lintujen osuus kannasta on epäselvä, ”reviirilintu” lienee paras kannan laskentaperuste (ks. Andersson ym. 1980).

Järvi- ja kuntakohtaiseen analyysiin on käytetty parhaiten tutkittujen kuntien, Kaavin, Suonenjoen ja Rautalammin aineistoa. Kaavin ja Suonenjoen kuikkakannan koko on jo tiedossa. Molempien kuntien lähes kaikki järvet ovat oligotrofisia, ja järvien kokoja-kauma on monipuolinen.

Kuikan elinympäristö

Kauppinen (1982) on käsitellyt alustavasti kuikan elinympäristövaatimuksia Pohjois-Savossa. Tarkempi analyysi tul- laan tekemään myöhemmin.

Kukka on Pohjois-Savossa selvästi karujen, kirkasvetisten ja syvien järvien pesimälinu. Matalilta karuilta suolam- milta kuikka puuttuu, samoin puolirehe- viltä ja reheviltä järviyypeiltä. Kuikan optimibiotooppia ovat suurehkot ja run- sassaariset järvet, joskin se viihtyy myös pienehköillä, pinta-alaltaan vähintään 15—20 ha:n järvillä (esim. v. Haartman

ym. 1963—72, Lehtonen 1970, Hölsä 1980).

Kaavin ja Suonenjoen kuikka-aineisto (yht. 48 järveä ja 86 paria) tarjoaa mah- dollisuuden kuikkajärvien kokojakautu- man tarkasteluun (taulukko 1). Kaavin ja Suonenjoen kuikkajärvistä on 58 % pinta-alaltaan alle 1 km². Näillä järvillä pesii kolmasosa kuikkakannasta. Alle 20 ha:n pesimäjärvet ovat harvinaisia, tie- dossa on vain kolme tapausta. Noin puo- let Kaavin ja Suonenjoen kuikkakan- nasta on suurjärvien asukkaita, jotka pesivät pinta-alaltaan vähintään 3 km²:n järvillä.

Kuikka — karujen vesien soutaja. Piirros Aarne Hagman.

Taulukko 1. Kaavin ja Suonenjoen kuikkakanta (pesiviä pareja) eri kokoisilla järvillä.

Järvien kokoluokka (km ²)	Kaavi (%)	Suonenjoki (%)	Yhteensä (%)
—0.19	1 (2.0)	2 (5.6)	3 (3.5)
0.2—0.9	17 (34.0)	8 (22.0)	25 (29.1)
1.0—2.9	9 (18.0)	5 (13.9)	14 (16.3)
3.0—9.9	6 (12.0)	7 (19.4)	13 (15.1)
10.0—	17 (34.0)	14 (38.9)	31 (36.0)
Yhteensä	50 (100.0)	36 (100.0)	86 (100.0)

Tiheydet

Pinta-alaltaan alle neliökilometrin kuikkajärvillä pesii Kaavilla ja Suonenjoella aina vain yksi pari, 1.0–9.9 km²:n järvillä keskimäärin 1.9 paria ja vähintään 10 km²:n järvillä keskimäärin 5.2 paria järveä kohti. Taulukossa 2 on esitetty järviakohtaisia laskentatuloksia Kaavin, Suonenjoen ja Rautalammin suurilta ja suurehkoilta järviltä. Järvien kuikkakannan kokonaistiheydeksi saadaan 0.37 paria/km². Alle 10 km²:n järvillä tiheys on 0.69 ja yli 10 km²:n järvillä 0.33 paria/km². Kuntien väliset tiheyserot ovat pienehköt, kun taas järvien välillä on havaittavissa merkittäviä eroja.

Taulukon 2 järvillä on vahva kuikkakanta. Tiheysarvoja tarkasteltaessa ja tuloksia yleistettäessä on otettava huo-

mioon, että useimmat järvet ovat kuikan optimibiotooppia. Vertailuna mainittakoon Keski-Kallaveden (166 km²) kuikkatiheys 0.15 paria/km² (Tuomainen 1983). Liitettäessä Keski-Kallaveden aineisto Kaavin, Suonenjoen ja Rautalammin aineistoon saadaan kokonaistiheydeksi 0.29 paria/km².

Pienin kuikkakanta (0.15 paria/km²) on Suonteella, Saarijärvellä ja Keski-Kallavedellä. Ainakin osa Suonteen ja Keski-Kallaveden rannoista on rauhattomia kuikan biotoopiksi. Taajama-asutuksen läheisyydessä on kilometrien kuikaton alue. Tämä on nähtävissä selvästi mm. Keski-Kallavedellä (Tuomainen 1983) sekä Suonenjoen Suonteella ja Iisvedellä. Etelä-Iisveden alueella ei kuikka näy pesivän lainkaan.

Taulukko 2. Kuikan parimäärät ja tiheydet (paria/km² vettä) muutamilla Kaavin, Suonenjoen ja Rautalammin järvillä. Järven nimen jälkeen on mainittu kunta (K = Kaavi, S = Suonenjoki ja R = Rautalampi), laskentavuosi ja suluissa laskija (JKa = J. Kauppinen, JKn = J. Knuutinen, MK = M. Kolehmainen, RPa = P. Pakarinen, JTo = J. Toivanen ja JTu = J. Tuomainen).

Järvi	Pinta-ala (km ²)	Pareja	Tiheys
E-Konnevesi R, -80 (JKn & RPa)	53.5	21	0.39
E-Niiviesi R, -79 (RPa)	34.4	12	0.35
Suontee S, -76, -80 (JKa)	34.0	5	0.15
Rikkavesi K, -80 (JTo)	31.4	11	0.35
Koskelovesi R/S, -82 (JKa & RPa)	19.5	4	0.21
E-Iisvesi S, -82 (JKa & RPa)	18.8	—	—
Kuvansi S, -82 (JKa, RPa)	16.1	8	0.50
Hankavesi R, -81 (JKn & RPa)	14.0	8	0.57
Saarijärvi K, -82 (JTo)	14.0	5	0.35
Kaavinjärvi K, -79, -82 (JTo)	13.8	2	0.15
Paasvesi S, -81 (JKa & JTu)	12.7	8	0.63
Rauvanjärvi K, -82 (JTo)	8.8	4	0.46
Miekkavesi R/S, -82 (JKa & RP)	5.9	4	0.68
Puruvesi S, -81 (JKa & JTu)	5.1	5	0.98
Kutunjärvi S, -76 (JKa & MKo)	4.1	2	0.49
Sivakkajärvi K, -82 (JTo)	3.4	2	0.59
Syrjäjärvi K, -82 (JTo)	2.7	3	1.11
Iso-Rasti S, -82 (JKa)	2.7	2	0.74
Jylänki S, -76 (JKa)	2.6	1	0.39
Saarijärvi K, -82 (JTo)	2.5	3	1.20
Yhteensä	300.0	110	0.37

Kuntakohtainen kuikkatilanne

Kuikan kuntakohtaiset pesimäjärvien ja parien määrät on esitetty kuvassa 1. Tähän mennessä on Pohjois-Savosta tiedossa 171 kuikan pesimäjärveä ja 377 pesivää paria. Monien kuntien osalta tilanne on ainoastaan suuntaa antava. Jo nyt on kuitenkin nähtävissä selviä alueellisia ja kuntakohtaisia eroja, jotka ovat todellisia. Kuikat ovat keskittyneet oligotrofisten reittivesien piiriin. Rautalammin reitin kuikkakanta on erityisen voimakas, joskin vain osa reitin järvistä on yksityiskohtaisesti inventoitu.

Ylä-Savossa kuikka on vähälukuinen pesimälintu. Ylä-Savon järvet ovatkin pääosin rehevähköjä, matalia ja rusketavetisiä.

Pohjois-Savon kunnista Kaavin, Suonenjoen ja Vieremän kuikkatilanne on yksityiskohtaisesti selvitetty. Hyvin tutkittuja kuntia ovat myös Kuopio, Siilinjärvi, Maaninka, Lapinlahti, Iisalmi ja Rautalampi. Leppävirran, Pielaveden ja Vehmersalmen reittivesien kuikkakanta tunnetaan huonosti. Nämä kunnat lienevät maakunnan parhaimpia kuikan pesimäalueita.

Taulukossa 3 on esitetty kuikkien parimäärät ja tiheydet muutamissa tarkimmin tutkituissa kunnissa. Kyseisten kuntien yhteisvesiala on 30 % läänin vesialasta, ja kunnat edustanevat järviyypeiltään jokseenkin hyvin koko Pohjois-Savoa. Kuntien kuikkatiheys vaihtelee 0.1–0.4 paria/km² yhteistiheyden ollessa 0.21 paria/km².

Taulukko 3. Muutamien Pohjois-Savon kuntien pesivä kuikkakanta.

Kunta	Vesipinta-ala (km ²)	Kuikkakanta			
		Tiedossa oleva		Todennäköinen	
		Pa	Pa/km ²	Pa	Pa/km ²
Kuopio	400.1	40	0.10	40	0.10
Rautalampi	210.6	63	0.30	70	0.33
Suonenjoki	142.6	36	0.27	36	0.27
Kaavi	113.5	50	0.44	50	0.44
Maaninka	108.6	11	0.10	15	0.14
Viermä	44.0	4	0.09	4	0.09
Yhteensä	1019.4	204	0.20	215	0.21

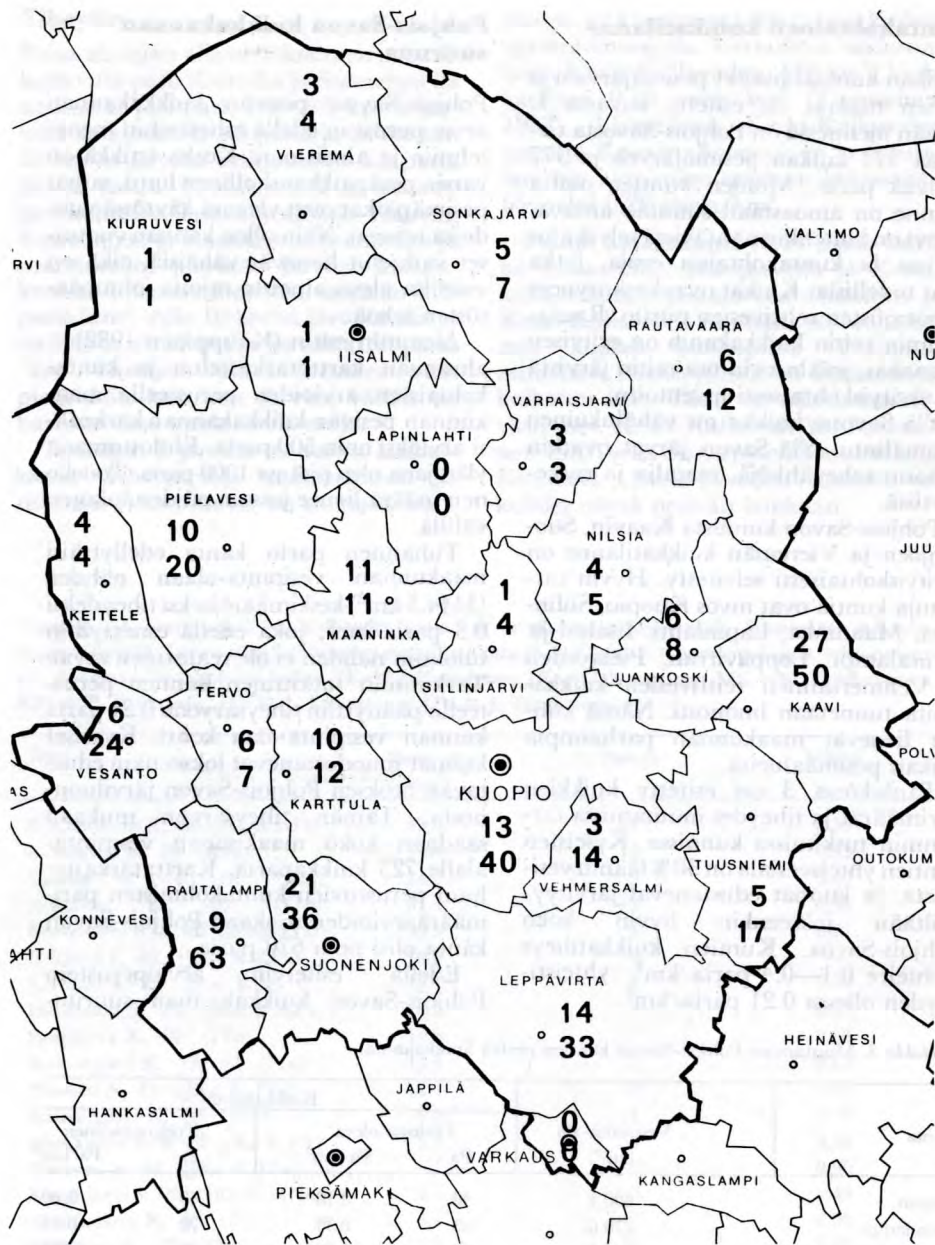
Pohjois-Savon kuikkakannan suuruus

Pohjois-Savon pesivän kuikkakannan arvio perustuu edellä esitettyihin menetelmiin ja aineistoon. Koska kuikka on varsin pesäpaikkaukollinen lintu, samat pesimäpaikat ovat yleensä käytössä vuodesta toiseen. Näin ollen kannan vuotuiset vaihtelut lienevät vähäisiä, eikä eri vuosilta oleva aineisto rajoita johtopäätösten tekoa.

Aiemmin esitin (Kauppinen 1982) alustavan karttatarkastelun ja kuntakohtaisten arvioiden perusteella maakunnan pesivän kuikkakannan karkeaksi arvioksi noin 500 paria. Ehdottomana ylärajana olen pitänyt 1000 paria. Todellinen määrä lienee jossain näiden lukujen välillä.

Tuhannen parin kanta edellyttäisi maakunnan vesipinta-alaa nähden (3444.5 km²) keskimääräiseksi tiheydeksi 0.3 paria/km², joka edellä esitettyihin tuloksiin nähden ei ole realistinen arvio. Tarkimmin tutkittujen kuntien perusteella päädyttiin tiheysarvoon 0.21 paria kunnan vesipinta-alaa kohti. Kyseiset kunnat muodostanevat jokseenkin edustavan otoksen Pohjois-Savon järviuonosta. Tämän tiheysarvon mukaan saadaan koko maakunnan vesipinta-alalle 723 kuikkaparia. Karttatarkasteluun perustuvien kuntakohtaisten parimääräarvioiden mukaan Pohjois-Savon kanta olisi noin 670 paria.

Edellä esitetty arvioperusteiden pohjois-Savon kuikkakannan suuruus

Kuva 1. Kuikan pesimäjärvien (ylempi luku) ja pesivien parien (alempi luku) määrät Pohjois-Savon kunnissa.

deksi saadaan noin 700 paria. Muualta maastamme on niukasti parimääräarvi-
oita. Hölsän (1980) mukaan Etelä-
Karjalassa pesinee noin 400 paria.
Merikallion (1958) koko maan kuikka-
kannan arvio 2000 pesivää paria on selvä
aliarvio. Nilsson & Pettersson (1978)
esittävät Ruotsin kokonaiskannaksi 5000
(4000–7000) paria. He arvelevat Suo-
men kannan olevan samaa luokkaa.

Tutkimus jatkuu

Kuikkatutkimus jatkuu kesällä 1983.
Kaikki pesimäaikaiset havainnot ovat
tärkeitä sekä aiemmin todetuilta että
uusilta pesimäjärvilä. Kuntakohtaisia
inventointeja on syytä jatkaa erityisesti
niissä kunnissa, joissa on jo päästy hyvään
alkuun. Tutkimuksen kannalta kiinnos-
tavia kuntia ovat mm. Lapinlahti, Var-
paisjärvi, Rautavaara ja Sonkajärvi.
Toukokuun loppupuolisko ja kesäkuun
alku ovat parasta inventointiaikaa, jos-
kin kaikki kesähavainnot ovat tärkeitä.
Kuikkahavaintoja yksilömäärä-, aika- ja
paikkatietoineen kirjoittaja ottaa vas-
taan kiitollisuudella.

Kiitokset

Kuikkainventointi on onnistunut tähän
mennessä yli odotusten. Kiitos kuuluu
kaikille 126 aktiiviselle havainnoitsijalle.

Kirjallisuus

Andersson, Å., Lindberg, P., Nilsson, S.G. & Pet-
tersson, Å. 1980: Storlommens *Gavia arctica*
häckningsframgång i svenska sjöar. — Vår Fågel-
vård 39: 85–94.

- Enquist, M. 1978: Storlommens *Gavia arctica*
beteende under våren i Bråviken. — Vår
Fågelvård 37: 325–332.
- Von Haartman, L., Hilden, O., Linkola, P.,
Suomalainen, P. & Tenovuori, R. 1963–72:
Pohjolan linnut värikuvoin. — Helsinki.
- Hölsä, I. 1980: Kuikka pesimäaikaan Etelä-
Karjalassa. — Ornis Karelica 6: 19–23.
- Kauppinen, J. 1979: Linnuston seuranta-
tutkimuksista. — Savon Luonto 11: 40–42.
- — — 1980: Sorsalintujen pesivän kannan
laskentametoista ja niiden virhelähteistä.
— Lintumies 15: 74–82.
- — — 1982: Kuikan esiintymisestä ja runsau-
desta Pohjois-Savossa. — Siivekäs 3: 9–14.
- — — 1983: Methods used in the census of
breeding ducks in Northern Savo (Finland)
at the beginning of the breeding season. —
Finnish Game Res. (painossa).
- Knuutinen, J. & Pakarinen, R. 1981: Rautala-
min Etelä-Konneveden vesi- ja rantalin-
nusto. — Siivekäs 2: 2–9.
- Lehtonen, L. 1965: Kuikan, *Gavia a. arctica*, (L.),
muutosta ja pesimiskauden alkuvaiheen
tapahtumista. — Ornis Fennica 42: 76–
89.
- — — 1970: Zur Biologie des Practauchers,
Gavia a. arctica (L.). — Ann. Zool. Fennici
7: 25–60.
- Linkola, P. 1959: Zur Methodik der quantitativen
Vogelforschung in den Binnengewässern.
— Ornis Fennica 36: 66–78.
- Merikallio, E. 1958: Finnish birds, their distribu-
tion and numbers. — Fauna Fennica 5:
1–181.
- Nilsson, S.G. & Pettersson, Å. 1978: Det svenska
storlombeståndets storlek. — Vår Fågel-
vård 37: 251–253.
- Pakarinen, R. 1982: Kuikan poikastuotos Rauta-
lammin reitin keskiosissa vuosina 1980 ja
1981. — Siivekäs 3: 1–8.
- — — 1983: Kuikan poikastuotos Rautala-
min reitin keskiosissa vuonna 1982 — Siive-
käs 4: (painossa).
- Sjölander, S. 1978: Reproductive behaviour of
the Black-Throated Diver *Gavia arctica*. —
Ornis Scandinavica 9: 51–65.
- Toivanen, J., Tuomainen, J. & Hublin, P. 1981:
Rautavaaran Tiilikjärven kansallispuis-
ton pesimäaikainen linnusto. — Siivekäs 2:
122–139.
- Tuomainen, J. 1983: Keski-Kallaveden pesivä
lokki- ja vesilinnusto. — Siivekäs 4: 1–18.

Kuikan poikastuotos Rautalammin reitin keskiosissa vuonna 1982

Olen selvittänyt kuikkien poikastuotosta Rautalammin reitin keskiosissa vuosina 1980–82. Kahden ensimmäisen tutkimuskesän tulokset on julkaistu (Pakarinen 1982). Tässä katsauksessa tarkastellaan alustavasti poikastuotosta kesällä 1982.

Rautalammin kuikkien viime kesäistä pesimätulosta kuvaavat luvut ovat taulukossa 1. Havaintoja on siis 25 poikasesta, jotka eivät ole yleensä olleet vielä lentokykyisiä. Lentopoikastuotoksen minimiarvoksi saadaan 0.3 poikasta/pari. Luku on suurempi kuin v. 1981, mutta pienempi kuin v. 1980. Valitettavasti se on myös vakaan kuikkakannan ylläpitoon

teoriassa tarvittavaa arvoa pienempi (ks. Pakarinen 1982).

Maakunnan kuikkatutkimuksen jatkuessa kannattaa edelleen kiinnittää huomio myös poikastuotokseen ja merkitä muistiin tarkat muna-, poikas- ja päivämäärät.

Kirjallisuus:

Pakarinen, R. 1982: Kuikan poikastuotos Rautalammin reitin keskiosissa vuosina 1980 ja 1981. — Siivellä 3: 1–8.

Taulukko 1. Kuikan poikastuotos Rautalammin reitin keskiosissa kesällä 1982.

	Konnevesi	Niinivesi	Kiesimä	Hankavesi	Yht.
Parimääräarvio	25	15	6	8	54
Pesälöytöjä	8	6	3	—	17
Variksen tuhoamia	1	2	1	(—)	4
Ainakin yhden poikasen tuottaneita	3	3	2	(—)	8
Tulos epäselvä	4	1	1	(—)	6
Poikasia em. pesistä	5	3	4	(—)	12
Muita poikasia	1	8	—	4	13
Poikasia yht.	6	11	4	4	25

Helmipöllön pesimäaikaisesta ravinnosta Pohjois-Savossa 1982

Johdanto

Pöllötutkimuksen vahva nousu viime vuosina on innostanut useita asianharrastajia julkaisemaan yhteenvetoja pöllöjen ekologiasta. Pohjois-Savossa pöllöjen esiintymisestä ja pesinnästä on julkaistu katsauksia vuodesta 1980 lähtien (Mönkkönen 1980, Tuomainen 1981 a ja b, Taskinen 1982). Valtakunnallisesti ajatellen pöllötutkimus on ollut vahvinta Hämeessä, Etelä-Pohjanmaalla ja Suomenselällä. Näiltä alueilta ovat mm. Sulkava & Sulkavan (1971) ja Korpimäen (1981) julkaisemat laajat helmipöllön ekologiaa käsittelevät tutkimukset.

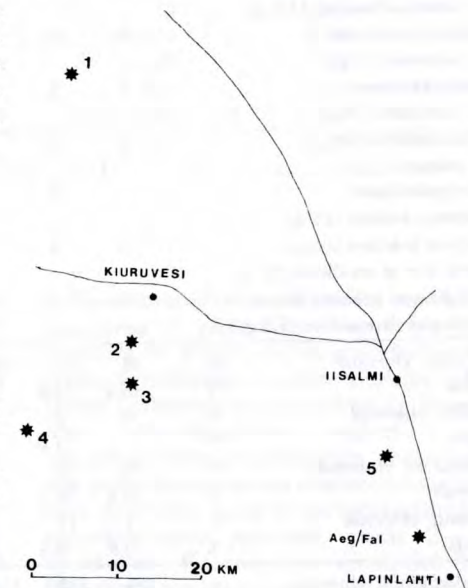
Tämän tutkimuksen tarkoituksena on valottaa helmipöllön pesimäaikaisen ravinnon koostumusta myyräkadon valitessa ja vertailla saatua tulosta aiempiin Pohjois-Savosta tehtyihin ravintoanalyysiin (Mikkola 1971, Klaus ym. 1975, Jäderholm 1981).

Aineisto ja menetelmät

Aineisto käsittää neljä Kiuruvedeltä ja yhden Iisalmesta pesimäkauden loputtua kerätyn helmipöllön pesänpohjan. Lisäksi Lapinlahdelta on yksi varmistamaton pesintä. Lapinlahden pesää ei ole laskettu varsinaisiin tutkimustuloksiin, koska mahdollisuutta tuulihaukan kolopesintään ei voida sulkea pois.

Pesänpohjat on ensin pehmenneet vedessä ja sen jälkeen käyty mekaanises-

ti seuloen läpi, jolloin on pyritty ottamaan talteen jokainen merkittävä luu. Yksilöluku on kuitenkin saatu pääasiassa alaleukojen avulla. Lajimäärittämisessä on apuna käytetty vertailukallos- toa. Päästäiset on määritetty Skarén & Jäderholm (julkaisematon aineisto) saamien mitta-arvojen perusteella. Metsä- ja punamyyrän erottamista tarvitsi toisistaan ei ole ollut mahdollista tehdä (Kaikusalo & Skarén 1978), ja siksi ne käsitellään yhdessä.

Kuva 1. Pesien sijainti.
Fig. 1. The nest sites.

Tulokset

Pohjois-Savossa vuosi 1982 oli myyräkatovuosi ja tämä heijastui helmipöllön pesintämääriin. Kiuruvedellä S. Jussilan tarkastamista 59 pöntöstä asuttuja oli 5 ja Iisalmen/Sonkajärven 50 pöntöstä enintään kaksi. Poikastuotto pesää

kohden oli keskimäärin 3,6, lentopoikasmäärän vaihdellissa 0–5 poikasta/pesä. Taulukon 1 pesä numero 4 oli tuhoutunut melko myöhäisessä vaiheessa, ilmeisesti emoja oli kohdannut onnettomuus.

Taulukko 1. Helmipöllön pesimäaikainen ravinto Pohjois-Savossa 1982.

Table 1. Food of breeding Tengmalm's owl (*Aegolius funereus*) in North-Savo 1982.

pesät/nests	1.	2.	3.	4.	5.	yhteensä/ total		paino-% weight-%
Peltomyyrä	35	83	75	45	50	288	42.8	53.6
<i>Microtus agrestis</i> (30 g)								
Metsä-/punamyyrä	14	69	67	12	42	204	30.3	27.8
<i>Clethr. glar./rutilus</i> (22 g)								
Vesimyyrä	9	—	—	—	—	9	1.3	5.6
<i>Arvicola terrestris</i> (100 g)								
Vaivaishiiri	—	—	3	—	—	3	0.4	0.1
<i>Micromys minutus</i> (8 g)								
Kotishiiri	—	2	—	1	—	3	0.4	0.3
<i>Mus musculus</i> (15 g)								
Mustapäästäinen	3	3	—	—	—	6	0.9	0.4
<i>Sorex isodon</i> (12 g)								
Metsä-/mustapäästäinen	8	5	3	—	8	24	3.6	1.7
<i>S. araneus/isodon</i> (11.5 g)								
Metsäpäästäinen	49	17	5	1	21	93	13.8	6.3
<i>S. araneus</i> (11 g)								
Idänpäästäinen	4	2	—	—	—	6	0.9	0.3
<i>S. caecutiens</i> (9 g)								
Vaivaispäästäinen	2	2	—	1	2	7	1.0	0.2
<i>S. minutus</i> (5 g)								
Vesipäästäinen	—	4	—	—	2	6	0.9	0.6
<i>Neomys fodiens</i> (15 g)								
Peipon kokoiset linnut	—	9	1	1	8	19	2.8	2.7
birds size of chaffinch (23 g)								
Pajulinnun kokoiset linnut	1	2	—	—	2	5	0.7	0.3
birds size of wren (9.5 g)								
Myyrät yhteensä	n	58	152	142	57	501	74.4	87.0
voles	%	46.4	76.8	92.2	93.5	68.2		
Hiiret yhteensä	n	—	2	3	1	—	6	0.9
mice	%	—	1.0	1.0	1.6	—		0.4
Päästäiset yhteensä	n	66	33	8	2	33	142	21.1
shrews	%	52.8	16.7	5.2	3.3	24.4		9.6
Linnut yhteensä	n	1	11	1	1	10	24	3.6
birds	%	0.8	0.5	0.7	1.6	7.4		3.0
Saaliseläimiä yhteensä	n	125	198	154	61	135	673	
prey animals								

Saaliseläimiä kertyi viidestä helmipöllön pesänpohjasta kaikkiaan 673 yksilöä (taulukko 1). Suurin saalisryhmä olivat myyrät, jotka muodostivat 74.4 % saalis-yksiköiden määrästä. Yleisimpänä yksilöluvun perusteella oli peltomyyrä, jonka osuus kokonaissaalismäärästä oli 42.8 %. Metsä- ja punamyyrän osuus oli 30.3 %. Vesimyyriä tavattiin yhdestä pesästä, missä sen prosenttiosuus saalismäärästä oli 7.2 %. Painon mukaan laskettaessa peltomyyrän osuus oli 53.6 %, kun kaikkien myyrien osuus oli 87.0 %.

Päästäisten osuus eri pesien saalismäärästä yksilöluvun perusteella oli 3.3—

52.8 %, keskimääräisen osuuden ollessa 21.1 %. Runsain oli metsäpäästäinen, 13.8 % saaliista. Painon mukaan laskien päästäisten osuus oli 9.6 %. Hiiriä löytyi kolmesta pesästä, niiden osuuden ollessa 0.9 % saalisyksilömäärästä. Lintuja oli saaliseläiminä jokaisessa pesässä, osuus vaihteli 0.7—7.4 %. Kokonaissaalismäärästä lintujen osuus oli yksilöluvun perusteella 3.6 % ja painon mukaan laskien 3.0 %.

Lapinlahden varmistamattomassa pesinnässä (helmipöllö/tuulihaukka) oli päästäisten osuus 81.7 % ja myyrien osuus 7.8 %. Pesän jätöksistä määritettiin myös yksi kääpiöpäästäinen.

Taulukko 2. Helmipöllön pesimäaikainen ravinto Pohjois-Savossa: 1) huippuvuosi (Jäderholm 1981), 2) myyräkatovuosi (tämä tutkimus) 3) muut tutkimukset (Mikkola 1971, Klaus ym. 1975).

Table 2. A food comparison of breeding Tengmalm's owl in North-Savo: 1) peak phase (Jäderholm 1981), 2) low phase (this study) 3) other studies (Mikkola 1971, Klaus et al. 1975).

	1. %	2. %	3. %
<i>Microtus agrestis</i>	38.5	42.8	67.2
<i>Clethrionomys glar./rut.</i>	47.7	30.3	19.4
<i>Arvicola terrestris</i>	0.1	1.3	0.3
Myyrät yhteensä/voles	86.3	74.4	87.1
Hiiret yhteensä/mice	0.4	0.9	0.8
Päästäiset yhteensä/shrews	9.1	21.1	5.5
Linnut yhteensä/birds	4.2	3.6	6.6
Saaliseläimiä yhteensä/prey animals	1628	673	381

Tulosten tarkastelua

Myyräkannan suuruuden määrittämiseksi suoritettiin pikkunisäkäspyyntejä Iisalmen Sonkajärven alueilla (Skarén & Jäderholm julkaisematon aineisto, sekä Jäderholm 1982). Pyynneissä todettiin alueella vallitseva myyräkatu, joka heijastuikin helmipöllön pesintämääriin, enintään kaksi pesintää. Edellisenä vuonna pesintöjä oli kahdeksan. Kiuruvedellä ei pikkunisäkäspyyntejä suoritettu, mutta siellä myyräkannat olivat ilmeisesti nousussa. Kiuruvedellä helmipöllön pesintöjä ei todettu vuonna 1981, 1982 niitä oli viisi.

Ravintoanalyysin tuloksista merkille pantavaa on päästäisten osuuden suuri vaihtelu eri pesien välillä ja niiden suuri osuus vertailuissa muihin alueelta tehtyihin tutkimuksiin (taulukko 2). Ilmeisesti myyräkannan vaihtelu on nousuvaiheessaan paikallista, mikä johtaa pesintöjen suureen saaliseroavaisuuteen. Kartalla (kuva 1) saaliseläimiltään myyrävaltaiset pesinnät, pesät 2–4, sijoittuvat Kiuruveden eteläpuolelle. Päästäisiä runsaasti sisältäneet pesinnät puolestaan ovat melko kaukana tästä Kiuruveden ”myyräalueesta”.

Vertailtaessa katovuoden ravintoa huippuvuoden tuloksiin ja muihin alueelta tehtyihin tutkimuksiin (taulukko 2), todetaan myyrien vähentyneen osuuden korvautun päästäisillä. Tätä havaintoa tukee myös Lapinlahden pesintä, missä päästäisten osuus oli peräti 81.7%. Korpimäen (1981) tekemä tutkimus Etelä-Pohjanmaalta ja Suomenselältä eroaa nyt saadusta tuloksesta siinä, että myyrien vähentynyt osuus korvautui sekä päästäisillä että linnuilla: yleensä ottaen myyrien osuus siellä oli pienempi (kokonaisuuden vaihtellessa eri vuosina 41.3—64.6%) ja päästäisten sekä lintujen osuudet vastaavasti suuremmat kuin Pohjois-Savossa.

Myyräkantojen vaihtelu tulee näkyville myös siinä, että peltomyyrän osuus oli kaikissa pesinnöissä suurempi kuin metsä-/punamyyrän ja huippuvuoteen verrattuna niiden osuus oli jopa hieman suurempi (taulukko 2). Metsä-/punamyyrän osuus oli sensijaan ainoastaan 17.4%. Korpimäen (1981) tutkimuksessa ainoastaan huippuvuotena *Microtus*-suvun osuus oli *Clethrionomys*-sukua suurempi. Aineiston ollessa näin pieni ei liene syytä tehdä tarkempia johtopäätöksiä.

Kiitokset

Ratkaisevasta avusta tutkimuksen syntyyn haluan kiittää tri U. Skarénia ja opettaja S. Jussilaa. Heiltä olen saanut myös pesimätietoutta koskevan aineiston ystävällisesti käyttööni.

Kirjallisuus

- Jäderholm, K. 1981: Helmipöllön pesimäaikaikasta ravinnosta Kiuruvedellä. — Savon Luonto 13: 1—7.
- Jäderholm, K. 1982: Halpa ja tehokas päästäispyydys. — Luonnon Tutkija 86: 160.
- Kaikusalo, A & Skarén, U. 1978: Nisäkäshavainnot. — Nisäkäspostia nro 8.
- Klaus, S., Mikkola, H. & Wiesner, J. 1975: Aktivität und Ernährung des Raufusskauzes *Aegolius funereus* (L.) während der Fortpflanzungsperiode. — Zool. Jb. Syst. Bd. 102: 485—507.
- Korpimäki, E. 1981: On the ecology and biology of Tengmalm's owl (*Aegolius funereus*). — Acta Univ. Ouluensis, A 118, B 13: 1—84.
- Mikkola, H. 1971: Helmipöllön pesintäaikaisesta ravinnosta Pohjois-Savossa. — Savon Luonto 3: 11—12.
- Mönkkönen, M. 1980: Pöllökyselyn tulosten tarkastelua. — Siivekäs 1: 29—30.
- Taskinen, J. 1982: Pöllöjen esiintyminen ja pesintä Pohjois-Savossa 1982. — Siivekäs 3: 115—117.
- Tuomainen, J. 1981 a: Pöllöjen esiintyminen ja pesintä Pohjois-Savossa vuonna 1980. — Siivekäs 2: 12—19.
- — — 1981 b: Pöllöjen esiintyminen ja pesintä Pohjois-Savossa 1981. — Siivekäs 2: 140—144.
- Sulkava, P. & Sulkava, S. 1971: Zur nistzeitliche Nahrung des Raufusskauzes *Aegolius funereus* in Finnland 1958—67. — Ornis Fennica 48: 117—124.

Helmipöllö. Piirros Aarne Hagman.

Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1982

Pohjois-Savon faunistiset lintuhavainnot on kerätty vuodesta 1977 lähtien kalenterivuosittain ja julkaistu vuosiraportteina (Savon Luonto 10: 68—71, 11: 43—45, Siivekäs 1: 40—47, 2: 52—66). Tätä vanhemmat havainnot (vuosilta 1950—76) on koottu yhteen katsaukseen (Savon Luonto 9: 24—38). Havainnot on kirjattu Kuopion museon luonnontieteen osaston faunistiseen havaintokortistoon. Tässä vuosikatsauksessa esitetään vuoden 1982 faunistiset havainnot.

Faunistisen havaintoaineiston keräilyalueena on Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton yhtenäiskoordinaatein rajaama Pohjois-Savon havaintojen keräilyalue. Alue vastaa pääpiirteissään Kuopion läänin. Läänin ulkopuolelta on aineistossa mukana joitakin havaintoja Pyhännän ja Pyhäjärven kuntien alueelta.

Lajit, joista Pohjois-Savossa kootaan faunistiset havainnot, on luetteloitu (esim. Siivekäs 2: 150—151). Luetteloon kuuluu SLY:n rareiteettikomitean hyväksyttäväksi kuuluvien valtakunnallisten harvinaisuuksien lisäksi noin 170 lajia, joista tulee ilmoittaa joko kaikki havainnot tai pesimäaikaiset havainnot tai jostakin lajeista pesimäpaikat. Lajit voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin: 1) harvinaiset tai harvinaisena pidettävät pesijät, 2) harvinaiset tai harvinaisena pidettävät muuttajat, 3) harvinaiset vaeltajat ja 4) satunnaisharhailijat. Havainnot satunnaistalvehtijoista julkaistaan nykyisin talvilintukatsauksessa. Koska pöl-

löjen pesimäaikaiset havainnot julkaitaan erillisessä pölkökatsouksessa, näitä havaintoja ei käsitellä tässä yhteydessä enää yksityiskohtaisesti.

Joukko faunistiseen katsaukseen kuuluvia lajeja on jätetty tässä raportissa käsittelemättä, sillä ne on tarkoitus julkaista muutamien vuosien välein. Näin on tarkoitus koota mm. uusia pesimäpaikkatietoja (esim. eräät vesilinnut) ja seurata esiintymismuutoksia (esim. kuikka ja palokärki). Esimerkiksi kuikkasta kertynyttä faunistista aineistoa on hyödynnetty kuikkatutkimuksessa (ks. toisaalla tässä lehdessä). Viherpeipon sekä eräiden Carduelis-lajien pesimäaikaisesta esiintymisestä ilmestyy lähinumeroissa erillinen katsaus.

Faunistisessa lajiluettelossa on mainittu ne lajit, joista havaintoa ilmoitettaessa vaaditaan määrityspäruusteet (esim. Siivekäs 2: 150—151). Joitakin havaintoja on jouduttu jättämään pois tästä katsauksesta puuttuvien tai puutteellisten määrityspäruusteiden vuoksi.

Faunistisia havaintoja luovutti 40 lintuharrastajaa. katsauksessa on lisäksi esitetty tiedot Kuopion museon luonnontieteen osastolle kuolleena ruoduista linnuista (lyhenne mus.). Myös ”maallikkohavaintoja” on otettu mukaan, mikäli lajimääritys on voitu riittävin tuntomerkein ”selvissä tapauksissa” varmistaa. Näiden havaintojen yhteydessä on esitetty havainnon tekijän lisäksi havainnon varmistaja (esim. P. Meklin/JK).

Havainnoijien lukumäärä on kasvanut vuosi vuodelta (1978 17, 1979 21, 1980 29, 1981 35 ja 1982 40 havainnoitsijaa). Havainnoinnin alueellinen jakautuminen on viime vuosina tasoittunut. Aktiivisimmin havainnoittuja kuntia ovat Kuopio (Riistavesi mukaan lukien), Rautalampi, Maaninka, Kaavi, Suonenjoki ja Sonkajärvi.

Havaintojen käsittelyssä Riistavesi, joka nykyään kuuluu Kuopioon, on luettu käytännön syiden vuoksi itsenäiseksi kunnaksi. Eräiden pesimärauhaa kaipaavien harvinaisten/uhanalaisten lajien osalta ei ole ilmoitettu kuntaa tarkempaa havaintopaikkaa.

Lajin nimen jälkeen on sulkuihin merkitty lyhenne, joka ilmoittaa mitä havaintoja kyseisestä lajista kootaan faunistiseen katsaukseen: k = kaikki havainnot, p = pesimäaikaiset havainnot, pp = pesimäpaikat.

Havaintojaan luovuttivat seuraavat henkilöt (suluissa käytetyt nimilyhenneet):

Raimo Aartonen (RA), Pentti Alaja (PA), Erkki Björk (EB), Esa Eskelinen (EE), Olavi Eskelinen (OE), Juhani Haukka (JH), Esa Hohtola (EH), Patrick Hublin (PH), Markku Huttunen (MH), Orvo Hytönen (OH), Tuomo Jalkanen (TJ), Silveri Jussila (SJ), Ari Jäntti (AJ), Jukka Kauppinen (JKa), Martti Komulainen (MK), Jorma Knuutinen (JKn), Martti Linkola (ML), Pertti Paananen (PPa), Tapio Paavola (YPa), Pentti Pakarinen (PPR), Raimo Pakarinen (RP), Timo Perätie (TPR), Jyrki Pynnönen (JPY), Juha Pääkkönen (JPä), Pnetti Runko (PR), Timo Ruotsalainen (TRu), Kari Saukkonen (KsA), Hannu Siikavirta (HS), Pekka Siikavirta (PS), Kauko Sikström (KS), Uolevi Skarén (US), Veli-Matti Sorvari (VMS), Janne Taskinen (JTa), Ari Timonen (AT), Juhani Toivonen (JTo), Markku Tossavainen (MT), Jorma Tuomainen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Jukka Vapaavuori (JV), Esko Vesanen (EV), Veli-Matti Väänänen (VMV).

Lajikohtaiset havainnot

Kaakkuri *Gavia stellata* (k). Onnistuneet pesinnät Suonenjoella ja Tervossa (JKa ym.) sekä epäonnistunut pesintä Tuusniemellä (OE). Tavattu pesimäaikana lisäksi Sonkajärvellä (VMS). Kevät- ja syyshavaintoja Rautalammit: 23. 5. 2 yks. ja 4. 6. 3 yks. Etelä-Konnevesi (HS), 10. 10. 2 yks. SW Pohjois-Saikari (ML).

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis* (k). 19. 12. lähtien 1 yks. läpi talven Suonenjoki Kruunusilta (JKa ym.). Laji on havaittu maakunnassa aiemmin seitsemän kertaa. Kaikki havainnot ovat syksyistä tai talvelta.

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (k). Kuopion satamassa tehtiin 10. 9.—8. 10. yhteensä 7 merimetsohavaintoa, 1—3 yks./havaintokerta (EB, JPY, TRu). Lisäksi 14. 12. 1 muuttava yks. Kuopio satama (JPY), joulukuun loppu 1 yks. Iisalmi Koljonvirta (Iisalmen Sanomat 31. 12./K. Jäderholm).

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (k). 20. 8.—8. 9. 2—6 yks. Kiuruvesi Näläntöjärvi (V. Tikkanen, SJ). Pohjois-Savosta on ennestään tiedossa 18 havaintoa (1980 1 ja 1981 3 havaintoa).

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (k). 23. 5. 1 äänt. yks. Maaninka Patalahti (P. Meklin/JKa), 30. 5.—26. 6. 1 äänt. yks. Maaninka Patajärvi (PR, JTa, VMV), 1 ylilent. yks. Sonkajärvi Sukeva (VMS), 20. 7. 1 äänt. yks. Rautalampi Kerkonjoensuu (KSi), 25. 9. 1 yks. Maaninka Valkeinen (VMV). Havaittu Pohjois-Savossa kaikkiaan 30 kertaa (1980 1 ääntelijä ja 1981 3).

Harmaasorsa *Anas strepera* (k). 4.—19. 10. 1 yks. Rautalampi Lonkari (RA, EV). Viides havainto Pohjois-Savosta, kaikki edelliset 1970-luvulta.

Alli *Clangula hyemalis* (p). Yksi kesähavainto: 3. 6. 1 yks. Rautalampi Etelä-Konnevesi (RP).

Mustalintu *Melanitta nigra* (p). Yksi kesähavainto: 8.—10. 6. 1. ♂ ♀ Rautavaara Tiilikjärvi (JPY).

Pilkkasiipi *Melanitta fusca* (k). Kaksi havaintoa touko-kesäkuulta: 18. 5. Kuopio Keski-Kallavesi (JTU), 1. 6. 1 yks. Maaninka Iso Lapinjärvi (JKa). Kolme talvihavaintoa: 7.—20. 2. 1 ♀ Tervo Äyskoski (JPY), 3.—4. 12. 1 ♂ Rautalampi Lonkari (KSi, EV), 4. 12. 1 yks. Rautalampi Etelä-Konnevesi (PS).

Uivelo *Mergus albellus* (p). Kaksi havaintoa myönteisestä ja yksi kesältä. 25. 5. ♂ Maaninka kk. (JTa), 29. 5. ♀ Maaninka Lapinjärvi (JTa & VMV), 20. 6. ♂ Kaavi Saarijärvi (JTo).

Ristisorsa *Tadorna tadorna* (k). 24. 4. ad ♂ Vesanto Säaksjärvi (PA). Tavattu maakunnassa aiemmin vain kerran (syksyllä 1976).

Metsähänhi *Anser fabalis* (p). Poikuehavainto Rautavaaralta (M. Koistinen/JTa).

Sepelhanhi/Valkoposkianhi *Branta bernicla-leucopsis* (k). Syksyllä muuttavia Branta-hanhia nähtiin useita tuhansia lähinnä Rautalammilla (ks. syysmuuttokatsaus, Siivekäs 4: 30). Kuopion keskustassa käveli 4.10. nuori valkoposkianhi Puijonkatu 3:n pihaan läheisestä rannasta. Kesä ja ulkonaisesti vahingoittumaton lintu otettiin museolle. Tämän jälkeen lintu oli noin viikon hoidossa (JKa).

Kuopion keskustaan eksynyt valkoposkianhi hoidossa Suomenjoella. Kuva Pertti Paananen.

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (k). Havaittiin säännöllisesti istutusalueella Rautalammilla. Lisäksi: 18. 4. 6 yks. Pielavesi Säviä (JPä), 24. 4. 1 yks. Iisalmi Kihlovirta (US), 15. 5. 6 yks. Pielavesi Venetmäki (JTa). Aiemmin Pohjois-Savosta tunnetaan vain neljä havaintoa, joista kolme vuodelta 1982.

Laulujoutsen *Cygnus cygnus* (p). Joutsenpoikueita havaittiin kaikkiaan yhdeksän: Karttula (JKa), Keitele (JTa), Rautalampi (OH), Rautavaara (3), M. Koistinen/JTa), Sonkajärvi (EB, JKa & JTtu), Suomenjoki (JKa), Tervo (JKa). Vuosina 1980—82 joutsen on pesinyt ainakin 12 paikalla. Pesimäpaikat kunnittain: Rautavaara (3), Keitele (2), Tervo (2), Karttula (1), Pyhäjärvi (1), Rautalampi (1), Sonkajärvi (1), Suomenjoki (1).

Maakotka *Aquila chrysaetos* (k). 24. 9. 1 ad + 1 juv yks. Rautavaara (JTo), 2. 10. 1 subad yks. Maaninka Pulkonkoski (JT & VMV), 4. 10. 1 juv. yks. Rautalampi Kuutinhärju (EV), 16. 10. 1 ad yks. Rautalampi Kattilavirta (EV).

Aquila sp. (k). 3. 10. 1 yks. Rautalampi Saikari (TJ), 11. 10. 1 yks. SW Kuopio Linnanpelto (JTtu).

Piekana *Buteo lagopus* (p). Kesähavainto: 11.—12. 6. 1 yks. Rautalampi Rastunsuo (KSi). Kesäisiä harhailijoita on havaittu myös 1977 (1 yks.), 1979 (2) ja 1980 (1).

Merikotka *Haliaetus albicilla* (k). 1. 1. 1 yks. SW Kuopio Likolahti (JPY). 1970-luvulta 4 havaintoa.

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (k). Maanin-gan Lapinjärvellä nähtiin yksinäinen ♀ 6. 5. (VMV) ja ♂ useasti 1. 6.—2. 9., 2. 9. ♀ Maaninka Mustavirta (JT).

Sinisuo-haukka *Circus cyaneus* (p). Tavattiin ajan-jaksolla 15. 5.—31. 7. yhteensä 14 paikalla: Kaavi Kirkkosaari ♂ (JTo), Onnivaara ♂ (JTo), Kort-teinen ♂ (JTo), Sivakkavaara ♀ (JTo), Maarian-vaara poikue (S. Räsänen/JTo); Maaninka Kinnulanlahti ♂ ♀ (JPä), Tuovilanlahti (PR, JTa, VMV), Patalahti poikue (TR); Pielavesi Pajus-kylä poikue (JT, VMV); Rautalampi Vehkamurto ♂ ♀ (AJ), Rastunsuo ♂ (S. Siikavirta); Rauta-vaara Ylä-Keyrity 2 yks. (PH); Sonkajärvi Sauk-kosuo ♀ (VMV), Vahtisuo ♀ (VMV). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukko 1.

Taulukko 1. Sinisuo-haukan, tuulihaukan, sarvipöl-lön ja suopöllön pesimäaikaisten esiintymispaikkojen määrä Pohjois-Savossa vuosina 1970—1982.

	Cir cya	Fal tin	Asi otu	Asi fla
1970	0	1	0	0
1971	0	0	0	0
1972	3	5	2	15
1973	2	4	1	1
1974	2	7	1	0
1975	12	7	3	0
1976	12	19	18	28
1977	6	8	6	7
1978	10	11	0	5
1979	14	20	12	19
1980	15	18	9	19
1981	12	13	3	2
1982	14	17	20	18
yht.	102	129	75	114

Muuttohaukka *Falco peregrinus* (k). 10. 8. 1 juv yks. Rautalampi Rastunsuo (KSi). 1970- ja 1980-luvuilla havaittu yhteensä neljä kertaa.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (k). Pesimäaikaisia havaintopaikkoja 17 (4 pesä- tai poikuelöytöjä). Esiintymispaikat kunnittain: Rautalampi Rastun-suo (KSi), Tyrvinvirta (ML, EV), Pukkiharju (JH, HS, EV), Vaajasalmi (EV); Maaninka Kinnulanlahti (2, VMV ym.), Patalahti (PR ym.), Keski-saari (JT, VMV), kk. (PR); Siilinjärvi Jälä (MK), Toivala (JPY); Riistavesi Kylmälahti (TRu), Vehkalampi (MU); Sonkajärvi Saukkosuo

(VMS), Somerokoski (VMS); Juankoski Ylä-Pieksä (JTo); Suomenjoki Tyrvinnmäki (TPr), Kart-tula (MH). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukko 1. Kevätmuuttoajalta yhteensä noin 60 ja syys-muuttoajalta samoin noin 60 havaintoa.

Riekko *Lagopus lagopus* (k). Talvihavainnot on esi-tetty talvilinnustokatsauksissa (talvi 1981/82 Siive-käs 3: 59 ja talvi 1982/83 tämä lehti). Rautalammilla 3: 59 ja talvi 1982/83 tämä lehti). Rautalammilla havaittiin huhti-marraskuussa yksilöitä seuraa-vasti: IV 4, V 13, VI 11, VII 2, VIII 0, IX 10, XI 9; enimmäkseen havainnot Tyrvinvirran—Lonkarin tie-noilta, Etelä-Konneveden saarista ja Rastun-suolta. Rautavaaran Tiilikkejärven kansallis-puistoalueella havaittiin huhtikuussa noin 40 yks. (JTo). Muualta huhti-marraskuulta 11 havain-topaikkaa, jotka jakautuivat kunnittain se-u-raavasti: Kaavi (4), Vesanto (2), Sonkajärvi (2), Rautavaara (1), Suomenjoki (1), Varpaisjärvi (1).

Luhtakana *Rallus aquaticus* (k). 21.—23. 5. 1 äänt. yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV). Luhtakana on havaittu maakunnassa 23 kertaa, yhdeksää havaintoa lukuunottamatta muut ovat Riistave-den Lintujärviltä. Havainnot kymmenluvuitain (yhtä lukuunottamatta äänt. yksilöitä): 1950-luku 2 yks., 1960-luku 6 yks., 1970-luku 14 yks., 1980-luku 1 yks.

Luhtahuitti *Porzana porzana* (k). 7. ja 13. 5. 1 äänt. yks. Riistavesi Lintujärvet Keskimäinen (EB, JKa). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukko 2.

Pikkuhuitti *Porzana parva* (k). 6. 5. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV), mahdollisesti äänteli

Taulukko 2. Ruisrääkän, luhtahuutin, satakielen, pensassirkkalinnun ja viitakerttusen esiintyminen Pohjois-Savossa v. 1970—1982 (laulajia/vuosi). Varkauden seudun havainnot eivät ole mukana.

	Cre cre	Por por	Lus lus	Loc nae	Acr dum
1970	0	1	0	2	1
1971	1	1	2	2	1
1972	5	1	9	7	3
1973	6	2	8	1	2
1974	3	5	5	3	9
1975	2	10	5	5	5
1976	3	8	36	6	11
1977	0	1	13	4	7
1978	3	2	23	10	12
1979	0	5	13	4	14
1980	1	5	18	12	27
1981	4	3	28	23	15
1982	2	1	30	11	7
yht.	30	45	190	90	114

vielä 17. 5. (VMV). SLY:n rariteettikomitean hyväksymä havainto. Kolmas havainto Pohjois-Savosta, edelliset vuosilta 1957 ja 1959.

Ruisrääkkä *Crex crex* (k). Havaintoja kahdesta ääntelijästä: 29. 5. -VII 1 yks. Rautalampi Saikari (TJ), 20. 6. -VII 1 yks. Maaninka Kinnulanlahti (JPä). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukko 2.

Liejukana *Gallinula chloropus* (k). 22. 6.—14. 7. poikue Rautalampi Tyrvinvirta (K. Udd ym.), 31. 7. 1 yks. Rautalampi Rastunsuo Tervalampi (KSi). Pohjois-Savosta tunnetaan tätä ennen pesintöjä vain Riistaveden Lintujärviltä.

Meriharakka *Haematopus ostralegus* (k). Kaksi havaintoa: 12. 5. 1 yks. Rautalampi keskusta (RP), 12. 6. 1 yks. Maaninka Mustavirta (JTa & VMV). Meriharakasta on tehty 1970-luvulla 10 havaintoa ja 1980-luvulla toistaiseksi neljä havaintoa.

Tylli *Charadrius hiaticula* (k). Kuusi kevät- ja kaksi kesähavainto: 2. 5. 1 yks. (EV) + 2 yks. (JH) Rautalampi Rastunsuo, 15. 5. 2 yks. Siilinjärvi Jälä (MK & JPY), 27. 5. 1 yks. Rautalampi Savi-puro (AJ), 30. 5. 2 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 13. 6. 2 yks. ja 28. 6. 1 yks. Maaninka Keskimäinen (JPä). Syksyiltä 11 havaintoa: 17. 8. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (JPY), 9. 9. 2 yks. Kuopio Satama (JPY) sekä 26. 8. 15 yks., 27. 8. 10 yks. + 3 isoa parvea yöllä, 28. 8. 3 yks., 31. 8. 2 yks., 8. 9. 5 yks., 16. 9. 1 yks. Rautalampi Rastunsuo (KSi).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (p). Pesimäai-kaisia esiintymispaikkoja todettiin 18: Kuopio Hil-tulanlahti (K. Hänninen/EV), Jänneniemi (VRu), Siikaniemi (EB), Kumpusaari (JPY), Saa-rijärvi (JPY), Maljalahti (JPY), Rauhalampi (PH); Iisalmi Parkatti (AT, EE); Juankoski Suuri Pieksä (JTo); Leppävirta Saijalahti (MT); Maaninka Kinnulanlahti (PR, VMV); Pielavesi Pajuskylä (JTa, VMV); Riistavesi Pelonsalmi (JPY); Rauta-lampi Niinivesi (OH); Rautavaara Tiilikkejärvi (JPY); Sonkajärvi Saukkosuo (VMS); Suomenjoki Käpylä (JKa), puhdistamo (JV).

Tundrakurmitsa *Pluvialis squatarola* (k). Syys-muuttokaudelta kymmenen havaintoa, kaikki syyskuulta: 19. 9. 4 + 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV); 20. 9. 1 yks., 21. 9. 3 yks. ja 22. 9. 2 yks. Rautalampi Rastunsuo (KSi); 21. 9. 1 yks. Kuopio Savilahti (EH); 25. 9. 1 yks. Maaninka Kes-kimäinen (JPä); 25. 9. 2 yks. ja 26. 9. 1 yks. Rautalampi Kiesimä (KSi); 26. 9. 4 yks. Maaninka Pieni Ruokovesi (JPY).

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (p). Tietoon tuli kaksi uutta mahdollista pesimäsuota: 25. 5. 2 yks. Rautalampi Käpysoo (KSi), Sonkajärvi Saukko-suo—Isolanaukea 21. 6.—5. 7. 5—12 yks. (VMS). Aiemmin laji on todettu pesimäaikana 15 pohjois-savolaisella suolla.

Karikukko *Arenaria interpres* (k). 13. 5. 1 yks. Kiuruvesi Hautakylä (SJ).

Jänkäkurppa *Lyminocryptes minimus* (k). Kaksi kevät- ja kaksi kesähavaintoa: 6. 5. 2 yks. ja 29. 5. 1 yks. Maaninka Valkeinen (JT & VMV), 30. 6. 1 kopiseva Sonkajärvi Vahtisuo (VMS), VII:n alku 1 kopiseva Rautalampi Rastunsuo (KSi). Syyspuolelta viisi havaintoa: 19. 9. 1 yks. Sonkajärvi Raudanjoensuu (VMS); 14. 10. 1 yks., 15. 10. 2 yks. ja 22. 10. 1 yks. Rautalampi Tyyrinvirta (KSi).

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (p). Tietoon tuli kaksi uutta todennäköistä pesimäsuota: mm. 12. 6. 3 ♂ ♀ Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 21. 6. 2 yks. Sonkajärvi Keskinsuo (VMS). 1970-luvun puolivälin jälkeen on maakunnasta tiedossa kaikkiaan 20 pesimäaikaista esiintymisuota.

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa* (k). 9. 5. 1 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS). Kuudes havainto Pohjois-Savosta, kaikki aiemmat 1970-luvulta.

Punakuiri *Limosa lapponica* (k). 4. —7. 10. 1 yks. Maaninka Mustavirta (JT & VMV). Ensimmäinen havainto 1980-luvulta, 1970-luvulla tavattiin yhdeksän kertaa.

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (k). Kolme kevät- ja kolme syysmuuttohavaintoa 2. 5. 3 yks. Rautalampi Rastunsuo (EV), 4. 5. 1 yks. Rautalampi Tyyrinvirta (EV), 8. 5. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (PR), 22. 7. yks. Maaninka Lapinjärvi (JT & VMV), 1. 8. 1 yks. (KSi) ja 2. 8. 3 yks. (EV) Rautalampi Rastunsuo.

Mustaviklo *Tringa erythropus* (p). Kesähavainnot: 27. 5. ♂ ♀ Maaninka Lapinjärvi (VMV), 14. 6. 1 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS).

Pikkusirri *Calidris minuta* (k). Kaksi syysmuuttohavaintoa: 15. 8. 2 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 2. 10. 5 yks. Sonkajärvi Sukevanjärvi (VMS).

Lapinsirri *Calidris temminckii* (k). 1. 6. 1 yks. ja 19. 8. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV), 13. 7. 1 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS), 13. 7. 1 yks. Sonkajärvi Sukeva (VMS).

Calidris minuta/temminckii (k). 21. 8. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV).

Suosirri *Calidris alpina* (k). Kaksi kevät- ja yksi syysmuuttohavainto: 1. 6. 1 yks. (JKA) ja 12. 6. 1 yks. (JT & VMV) Maaninka Lapinjärvi, 26. 9. 12 yks. Maaninka Mustavirta (TRu).

Suokukko *Philomachus pugnax* (k). Tietoon tuli yksi uusi pesimäsuota: mm. 9. 7. 1 varoitteleva Sonkajärvi Saukkosuo (VMS). Suokukkoja havaittiin läpi kesän lisäksi Maaningan Lapinjärvellä (mm. 12. 6. 3 ♂ ♂ 12 ♀ ♀, JT & VMV). Laji on tavattu 1970-luvun puolivälin jälkeen pesimäaikaan 14 pohjoissavolaisella suolla.

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (k). Kolme havaintoa: 5. 6. 2 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV), 18. 6. 3 yks. Kuopio Uuhilahti (EB & JPy), 21. 8. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (JPä).

Merilokki *Larus marinus* (k). 29. 10. 1 yks. Rautalampi Niinivesi (KSi). Ensimmäinen havainto Pohjois-Savosta.

Harmaalokki *Larus argentatus* (p). Pesimähavainnot Keski-Kallavedeltä (JTU), ks. Siivekäs 4: 1—18) ja Suonenjoen Kuvansilta (JKA & RPa). Lisäksi varoitteleva ♂ ♀ Rautalampi Lonkari (AJ, EV) ja V varoitteleva ♂ ♀ Tervo Tallusjärvi (PH).

Mustatiira *Chlidonias niger* (k). 20. 6. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (JPä). Kymmenes havainto Pohjois-Savosta.

Lapintiira *Sterna paradisae* (k). Pesivä pari Kuopion Keski-Kallavedellä (M. Pirsanen & JTU, tarkemmin Siivekäs 3: 118). Yksi kevätmuuttohavainto: 26. 5. 1 yks. Maaninka Mustavirta (JT & VMV). Aiemmin laji on tavattu Pohjois-Savossa kolme kertaa.

Uuttukyyhky *Columba aenas* (k). Maalishuhtikuulta 7 havaintoa yhteensä 11 yksilöstä (Siilinjärvi 4, Maaninka 5, Nilsä 1, Rautalampi 1). Kevähavainnot: 23. 5. 1 muuttava yks. Rautalampi Sahala (EV), 25. 6. 1 yks. Rautalampi Tyyrinvirta (EV & M. Lähde), VI 1 yks. Maaninka Mustavirta (JT). Yksi syyshavainto: 10. 10. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (JPy). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukot 3 ja 4.

Taulukko 3. Uuttukyyhkyn, valkoselkätikan, pikkutikan ja pohjantikan vuosittaiset havaintomäärät Pohjois-Savossa v. 1970—82.

	Col oen	Den leu	Den min	Pic tri
1970	0	1	1	0
1971	2	1	1	0
1972	0	1	4	3
1973	1	1	4	3
1974	1	1	10	1
1975	1	5	5	3
1976	5	3	7	0
1977	4	3	5	1
1978	2	1	2	5
1979	5	0	3	6
1980	5	1	8	11
1981	2	1	13	15
1982	11	2	13	9
yht.	39	20	76	57

Turturikyyhky *Streptopelia turtur* (k). Neljä havaintoa: 27. 5. 1 yks. Rautalampi Saikari (E. & K. Jalkanen), 29. 5. 2 yks. Maaninka Varpasmaa (JT & VMV), 5. 8. 1 juv yks. Iisalmi Parkatti (EE), 16.—17. 10. Iisalmi (K. Jäderholm). Tavattu aiemmin 1970-luvulla 4 kertaa, 1940-luvulla kerran, 1930-luvulla kaksi kertaa sekä 1900- ja 1880-luvulla kerran.

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto* (k). Kaksi havaintoa: 27. 4. 1 yks. Vesanto kk. (PA), 19. 7. 1 yks. Tervo Hyödynkylä (E. Kauppila/PA). Laji on havaittu Pohjois-Savossa aiemmin vain kaksi kertaa (v. 1974 ja 1977).

Huuhkaja *Bubo bubo* (k). Huuhkajia havaittiin ainoastaan Rautalammilla, missä keväällä kuultiin huhuileva yksilö kuudella paikalla; huhti- ja heinäkuussa lisäksi kahdella muulla paikalla 1 yks. (vrt. Siivekäs 3: 155—117).

Tunturipöllö *Nyctea scandiaca* (k). 4. 3. 1 yks. Vesanto Tiitilänkylä (H. Jauhiainen/PA). Pohjois-Savosta on tiedossa kaikkiaan 62 tunturipöllöhavaintoa. Havaittu viime vuosikymmeninä seuraavasti: 1940-luku 2 kertaa, 1950- 1, 1960- 1, 1970- 3, 1980-luku 1 kerran.

Hiiripöllö *Surnia ulula* (k). Keväältä ja kesältä ei havaintoja. Syys- ja talvikaudelta havaintoja yhteensä 14 yksilöstä. Havainnot kuukausittain:

VIII (1 yks.) Leppävirta Sajjanlahti (MT), IX (1) Kaavi Rasimäki (JTo), X (6) Kuopio Karhonsaari (MK, JPy & KSa), Maaninka Kinnulanlahti (JPä), Sonkajärvi Sukeva (VMS), Keitele (kuoll. yks. J. Kumpulainen/VMV), Rautalampi Lonkari (EV), Suonenjoki Kopola (JKA), XI (5) Kiu-ruvesi Tihilä (SJ) ja Rapakkojoki (2 yks., L. Kärkkäinen/SJ), Maaninka Tuovilanlahti (JPy), Rautalampi Kuorrekoski (JH, HS, EV), XII (1) Suonenjoki Tyyrinmäki (EV).

Varpuspöllö *Glucidium passerinum* (k). Keväällä todettiin kaksi asuttua varpuspöllöreviiriä (Siivekäs 3: 115—117). Näiden lisäksi havaittiin lajia kuukausittain seuraavasti: I (2 yks.) Kuopio Särkiniemi (N. Hublin), Kaavi kk. (JTo); II (1) Rautalampi Multaharjusuo (PPR); III (2) Kuopio Särkiniemi (N. Hublin), Rautalampi Vaajasalmi (P. Rissanen/EV); X (1) Maaninka Onkivesi (RP); XI (2) Kaavi Onnivaara (JTo), Rautalampi Huuhkokuuri (T. Marjanen/EV).

Kuopion keskustassa 8. 10. törmäillyt valkoselkätikka kuvattuna museolla. Kuva Kari Jämsen/Kuopion museon kokoelmat.

Lehtopöllö *Strix aluco* (k). Lehtopöllöjä todettiin pesimäaikana kaikkiaan yhdeksällä reviiirillä (Siiv-
veks 3: 115—117). Pesimäajan ulkopuolella
havaittiin laji Kuopion Puijolla (MU, JPy), Siilin-
järven Kasurilassa (kuoll. yks., VMV) ja Rauta-
lammin Sahalassa (EV).

Lapinpöllö *Strix nebulosa* (k). Kaksi havaintoa:
2.12. 1 yks. Pielavesi (JTa), 20.12. 1 yks. Maan-
ninka (JTa).

Sarvipöllö *Asio otus* (k). Pöllökatsauksen laati-
misen jälkeen on saatu joitakin lisähavaintoja. Kaikki-
aan sarvipöllöjä todettiin pesimäaikana 20 elinpiirillä
(Rautalampi 5, Maaninka 5, Suonenjoki 3, Riista-
vesi 2, Siilinjärvi 2, Vesanto 1). Aiemmasta esiinty-
misestä ks. taulukko 1.

Suopöllö *Asio flammeus* (p). Pöllökatsauksen laati-
misen jälkeen on saatu muutamia uusia havain-
toja. Asuttuja revierejä oli yhteensä 18
(Rautalampi 10, Maaninka 5, Pielavesi 2, Sonka-
järvi 1). Aiemmasta esiintymisestä ks. taulukko 1.

Kuningaskalastaja *Alcedo atthis* (k). 2.6. 1 yks.
Lapinlahti/Isalmi Kirmanjoki (A. Salo/JTa).
Kymmenes havainto Pohjois-Savosta, 1970-
luvulta 7 havaintoa.

Harmaapäätikka *Picus canus* (k). 26.9. 1 yks.
Maaninka Kinnulanlahti (JPy). Lajista on yleensä
tehty muutamia havaintoja vuosittain (1980 4 ja
1981 3 havaintoa). Pesimisaikaisia havaintoja ei
ole tiedossa.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (k). Kaksi
havaintoa: 18.8. 1 ad yks. Riistavesi Lintujärvet
(JPy); 8.10. ad ♂ törmäsi autoon Kuopion keskus-
tassa rengastettiin, ulkonaisesti vahingoittumaton
lintu rengastettiin Kuopion museolla ja vapautet-
tiin Siilinjärvellä (JKa & JTu). Viimeaikaisesta
esiintymisestä ks. taulukot 3 ja 4.

Taulukko 4. Vuosien 1970—1982 uuttukyyhy-,
valkoselkätikka-, pikkutikka- ja pohjantikka-
havaintojen jakautuminen eri kuukausille.

	Col oen	Den leu	Den min	Pic tri
tammikuu	0	0	2	4
helmikuu	0	2	2	2
maaliskuu	4	1	3	3
huhtikuu	15	1	8	3
toukokuu	6	2	16	7
kesäkuu	2	3	8	8
heinäkuu	0	1	2	4
elokuu	1	4	1	2
syyskuu	0	1	5	4
lokakuu	1	3	9	10
marraskuu	0	1	10	7
joulukuu	0	3	6	5

Pikkutikka *Dendrocopos minor* (k). Kevät- ja kesä-
havainnot: 6.3. Maaninka Pulkonkoski (VMV),
13.4. 1 yks. Maaninka Viannonkoski (PR), ilmei-
sesti ainakin kolme pesintää Rautalampi kk:n tun-
tumassa (mm. pesälöytö 18.6. ja poikue 2.6., HS,
AJ, JH, EV), 17.4. ja 2.5. 1 yks. Rautalampi
Konnekoski (HS, T. Tolmunen/EV), 27.7. 2 yks.
Tervo Tallusjärvi (PH), 31.7. 1 yks. Rautalampi.
Pohjois-Saikari (ML). Syys- ja talvihavainnot:
4.—8.1. ♂ Leppävirta Saijanlahti (MT), 9.—
10.10. 1 juv yks. Rautalampi Rastunsuo (KSi,
EV), 10.10. ♂ Rautalampi Kalajanvuori (JH,
HS, EV), 22.10. 1 yks. (KSi) ja 24.—31.12. ♀ (S.
& V. Tossavainen) Rautalampi Tyyrinvirta. Vi-
meaikaisesta esiintymisestä ks. taulukot 3 ja 4.

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (k). Kaksi havain-
toa keväältä-alkukesältä: 14.3. ♂ Rautalampi kk.
(AJ & EV), 15.6. 1 yks. Suonenjoki Kappeensalo
(JKa). Muut havainnot: 5.1. 1 yks. Maaninka
Vianta (JTa), 6.1. 1 yks. Suonenjoki Tenhanniemi
(PPa), 24.8. ♀ Suonenjoki Kappeensalo (JKa),
11.10. ♂ Rautalampi Kattilavirta (EV),
24.10.—30.12. ♀ Rautalampi Tyyrinvirta (AJ
ym.), 7.11. 1 yks. Maaninka Onkivesi (PR), 12.12.
1 yks. Maaninka kk. (PR). Viimeaikaisesta esiinty-
misestä ks. taulukot 3 ja 4.

Töyhtökiuru *Galerida cristata* (k). Noin 1.11.—
6.3. 1 yks. Kuopio keskusta (P. Liimatta ym., ks.
Lintumies 17: 166). Kolmas havainto Pohjois-
Savosta, edelliset 1800-luvulta.

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (k). Ajanjaksolta
1.6.—4.7. yhteensä 12 laulajaa. Kunnittainen ha-
vaintojakautuma: Rautalampi 6, Riistavesi 3, Suo-
nenjoki 2, Maaninka 1. Vuosina 1976—80 kuultiin
4—8 laulajaa kesässä, 1982 poikkeuksellisesti
peräti 27.

Mustavaris *Corvus fugilegus* (p). Kaksi kesäha-
vaintoa Maaningalta: 21.5. 1 yks. Kinnulanlahti
(VMV), 2.6. 3 yks. kk. (VMV). Kesähavaintoja on
myös edellisiltä vuosilta.

Naikka *Corvus monedula* (p). Myöhäiskeväältä ja
kesältä seuraavat havainnot: 20.5. 2 yks. Suonen-
joki Suihkola (PPa); 20.5. 2 yks., 25.5. 1 yks. ja 7.6.
1 yks. Kuopio keskusta, yritti ilmeisesti pesiä kau-
pungintalon katolla (PH, HM); 27.5. 2 yks. Raut-
talampi kk. (EV).

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (k). 26.7. 1
yks. Kuopio keskusta (EB), läpi kesän 1 yks. Maan-
ninka Pulkonkoski (T. Konttinen/JTa).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (k). Tavattu maalish-
einäkuussa viidellä paikalla: Kaavi Kalliojärven-
salo 1 yks. (JTo), Pielavesi Venetmäki 2 yks. (JTa),
Rautalampi Savojoki 1—2 yks. (M. Pellinen/EV).
Suonenjoki Kappeensalo useita (AJ, HS,
EV), Sonkajärvi Ronkaala 1 yks. (EB). Elo-
joulukuulla havaittiin seuraavasti: Kaavi Syrjäjoki
3 yks. (JTo), Kaavi Mökkönen 3—4 yks. (JTo),

Kuopion keskustassa telvehtinut töyhtökiuru. Kuva Kari Jämsen/Kuopion museon kokoelmat.

Suonenjoki Kappeensalo 1 yks. (JK), Rautalampi
Savonjoki 2 yks. (M. Pellinen/EV), 2 yks. Rauta-
lampi Pukkiharju (M. Pellinen/EV).

Kuusitiainen *Parus ater* (p). Pesimäaikaisia
havaintoja ainoastaan Kuopion Puijolta, missä
mm. 25.4. ainakin 3 laulavaa yks. (MU).

Pähkinänakkele *Sitta europaea* (k). 29.11.1981—
30.3.1982 1 yks. Rautalampi Kiesimä (JH, HS,
EV), 23.2. 1 kuoll. yks. Pielavesi Säviä (Mus).

Satakieli *Luscinia luscinia* (k). Ajanjaksolla 12.5.—
26.6. kuultiin yhteensä 30 yksilöä. Laulajat kun-
nittain: Maaninka 9, Rautalampi 9, Siilinjärvi 5,
Kuopio 4, Kiuruvesi 3. Viimeaikaisesta esiintymi-
sistä ks. taulukko 2.

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (k). Ajanjak-
solla 27.5.—23.7. kuultiin yhteensä 11 laulajaa.
Kahta lukuunottamatta havainnot ovat kesä-
kuulta. Laulajat kunnittain: Kuopio 4, Kaavi 3,
Rautalampi 2, Siilinjärvi 1, Vesanto 1. Aiemmasta
esiintymisestä ks. taulukko 2.

Viitakerkunen *Acrocephalus dumetorum* (k). Ajan-
jaksolla 3.6.—6.7. kuultiin yhteensä seitsemän
laulajaa. Laulajat kunnittain: Kuopio 2, Rauta-
lampi 2, Kaavi 1, Maaninka 1, Siilinjärvi 1. Edel-
lisvuosien esiintymisestä ks. taulukko 2.

Kultarinta *Hippoboscus icterina* (k). Yhteensä havai-
ttiin seitsemän laulajaa: 5.—14.6. Rautalampi
Karinkoski (RA, HS, EV), 22.—23.6. Rautalampi
Kattilavirta (AJ, EV), 3.—10.7. Rautalampi
Konnekoski (JH, HS), 8.7. Rautalampi Säynät-
salmi (PPr), 20.6. Kuopio keskusta (MU), 20.6.
Kuopio Jynkkä (MU), 20.6. Kaavi Niemenpapi-
pila (JTo).

Mustapäähäkerku *Sylvia atricapilla* (p). Ajanjak-
solla 23.5.—31.7. kuultiin yhteensä 20 laulajaa.
Laulajat kunnittain: Rautalampi 10, Maaninka 4,
Kaavi 3, Kuopio 2, Kiuruvesi 1. Vuosina 1977—81
kuultiin 5—13 laulajaa vuosittain.

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (k). 24.5.—
24.7. yhteensä ainakin yhdeksän havaintopaik-

kaa: 24. 5. 1 la yks. Suonenjoki Iso-Kurikka (ML), 2. 6.—24. 7. pysyvä reviiiri Maaninka Kinnulanlahti (JPä, JTa, VMV), 1.—21. 6. enimmillään 5 la yks. Kuopio Puijo (EB, JKa, MU), 14. 6. 1 la yks. Rautalampi Kalajanjärvi (RP), 15. 6. 1 la yks. Kaavi Mattilanmäki (MU). Edellisenä vuonna kaksi pesimäaikaista esiintymispaikkaa.

Pikkusieppo *Ficedula parva* (k). 26.—28. 5. 1 la yks. Maaninka kk. (JTa). Toinen havainto 1980-luvulta, 1970-luvulta 11 havaintoa.

Tilhi *Bombus garrulus* (p). 23.—26. 5. 2 yks. Rautalampi Pohjois-Saikari (ML).

Lapinharakka *Lanius excubitor* (p). Kolme pesimäaikaista havaintoa: 30. 5. 1 yks. Maaninka Kinnulanlahti (JPä), 2. 7. poikue Sonkajärvi Haajaistenjärvi (EB, JKa, JTu), 16. 8. Maaninka Petsamo (JT & VMV).

Nokkavarpunen *Coccothraustes coccothraustes* (k). Kuopion kaupunkialueella nokkavarpusia havaittiin säännöllisesti 5. 2.—9. 4.: keskustan—Niiralan alueella asusti vähintään 15 yksilöä (suurin parvi 18. 2. 12 yks., TRu). Kettulanlahdessa 1—3. yks. (maaliskuun alku, yleisöhavainto/JK) ja Leväsellä 4—5 yks. (M. Laitinen/JK). Rautalammilla huh-tikuun alkupuolella ainakin 2 yks. (mahdollisesti 2 + 2 yks., Ev, HS). Yksi havainto syksyiltä 1. 10. 2 muuttavaa yks. Maaninka kk. (JTa). Talvikaudella 1981—82 nokkavarpusia havaittiin myös Ylä-Savossa Vieremällä, Iisalmissa ja Sonkajärvellä (ks. Antikainen 1982, Savon Luonto 14: 21—23).

Tikli *Carduelis carduelis* (p). Pesimäaikaista havaintoja Kuopion Savilahdesta (PH) ja Särkilahdesta (MU). Vuosilta 1981 3 ja 1980 2 pesimäaikaista havaintopaikkaa. Kaikki pesimäaikaisten havainnot ovat toistaiseksi Kuopiosta.

Hemppo *Acanthis cannabina* (p). Kolme havaintoa: 5.—20. 6. ♂ ♀ Kiuruvesi kk. (TH), 21. 6. ♀ Rautalampi Rastunsuo (KSi), 21. 7. 1 yks. Siilinjärvi Kevätön (TRu).

Isokäpylintu *Loxia pytyopsittacus* (k). Yksi lajilleen määritetty yksilö: 13. 2. ♂ + ♀ Sonkajärvi Sukeva (VMS).

Kirjosiipekäpylintu *Loxia leucoptera* (k). Neljä havaintoa: 18. 1. 4 yks. (JPä & TRu) ja 12. 4. 1 yks. (MH) Kuopio Puijo, 27. 2. kuoll. ad ♀ Vehmersalmi (Mus.), 28. 2. ♂ Maaninka Onkivesi (PR).

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (k). 20. 5. 1 yks. Suonenjoki Suihkola (PPa).

Lisähavaintoja v. 1975—81

Seuraavassa esitetään aiemmin julkaisemattomia havaintoja vuosilta 1975—81.

Osasta on saatu ilmoitus vasta vuoden 1982 havaintojen yhteydessä, osaa ei ole aiemmin julkaistu puuttuvien tai riittämättömien määrittämisperusteiden vuoksi. Tässä yhteydessä on käsitelty lähinnä havaintoja alueellisista rariteeteista. Muut havainnot on liitetty faunistiseen kortistoon, ja ne on myös otettu huomioon esimerkiksi laadittaessa tämän katsauksen taulukoita.

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (k). 28. 9. 1981 1 juv. yks. Tervo Rasvanki (PA).

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (k). 11. 6. 1977 1 yks. Pielavesi Pangansalonsaari (J. Jäntti/PA), 7.—8. 9. 1977 1 yks. Tuusniemi Rikkavesi (L. Juutilainen/PA).

Kattohaikara *Ciconia ciconia* (k). 10. 5. 1978 10 yks. Vesanto Horontaipale (PA), 30. 5.—1. 6. 1980 1 yks. Vesanto Horonkylä (PA), 31. 5. 1980 2 yks. Vesanto Sonkari (PA), 17.—18. 6. 3 yks. Rautalampi Pakarila (PA), V—VI. 1981 1 yks. Maaninka Patalahti (A. Valta/VMV). Pohjois-Savosta on tiedossa kaikkiaan yhdeksän kattohaikara-havaintoa.

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (k). 1. 6.—25. 6. 1978 1 äänt. ja 1. 6.—25. 6. 1979 1 äänt. Maaninka Lapinjärvi (JPä).

Kattohaikara 30. 5. 1980 Vesannolla.
Kuva Pentti Alaja.

Pikkujoutsen *Cygnus columbianus* (k). 1.—3. 5. ja 8.—10. 5. 1981 1 yks. Sonkajärvi Raudanlampi (VMS). Pohjois-Savossa on tiedossa kaikkiaan seitsemän pikkujoutsenhavaintoa.

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (k). 26. 4. 1981 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV).

Tylli *Charadrius hiaticula* (k). 29.—30. 8. 1981 15 yks. ja 5. 9. 1981 1—2 yks. Sonkajärvi Saukkosuo (VMS).

Pikkukajava *Rissa tridactyla* (k). 3. 5. 1981 1 juv. yks. Maaninka Mustavirta (PR). SLY:n rariteettikomitean hyväksymä havainto. Kahdestoista havainto Pohjois-Savosta, edelliset vuodelta 1927.

Turturikyyhky *Streptopelia turtur* (k). 16.—17. 10. 1975 Iisalmi Makkaralahti (TPa).

Kuningaskalastaja *Alcedo althis* (k). 1.—2. 5. 1975 1 yks. Vesanto Mertajärvi (H. Pirppa/PA).

Harmaapäätikka *Picus canus* (k). 31. 8. 1979 1 yks. Iisalmi Koljonvirta (TPa), syyskuu 1978—8. 3. 1979 1 yks. Maaninka Kinnulanlahti (JPä), 14. 12. 1978 1 yks. Vesanto kk. (PA), 25. 10. 1980 ♂ Vesanto Vesämäki (PA), 26. 10. 1980 1 yks. Vesanto kk. (PA), 7.—10. 12. 1980 1 yks. Vesanto Horontaipale (A. Huuskonen/PA). 1970-luvulta 23 havaintoa, 1980—82 8 havaintoa.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos* (k). 4. 5. 1981 Vesanto kk. (J. Honkasalo/PA).

Lapinuunilintu *Phylloscopus borealis* (k). 23. 6. 1981 1 la yks. Rautalampi Pitkälampi (HS). Kahdestoista havainto Pohjois-Savosta, kolmas 1980-luvulta.

Joutsen *Cygnus cygnus* (p). Pesinyt kesällä 1981 Rautalammilla (OH). Vuodelta 1981 kaksi varmaa pesimähavaintoa.

Hiiripöllö *Surnia ulula* (k). 5. 6. 1979 1 yks. Vesanto Tiitilänkylä (K. Esko/PA).

Korjauksia v. 1981 faunistiseen katsaukseen

Vuoden 1981 faunistista katsausta laadittaessa on tapahtunut seuraavat käsittelyvirheet:

Kaakkuri. Katsauksesta on poistettava 20. 9., 23. 9., 28. 9. ja 16. 10. Maaningalla tehdyt havainnot (havainnot koskevat jänkäkurppaa).

Jänkäkurppa. Kahden syyshavainnon lisäksi 20. 9. 1 yks. Maaninka Valkeinen, 23. 9., 28. 9. ja 16. 10. 1 yks. Maaninka Lapinjärvi (VMV).

Pohjantikka. Syyshavainnoista on poistettava 10. 10. Riistavedellä ilmoitetuksi tehty havainto.

Katsaus Pohjois-Savon talvilinnustoon 1982/1983

Tässä katsauksessa käsitellään edellisten vuosien tapaan Pohjois-Savon talvilinnustoa ajalta 1. 12. 82—15. 3. 83. Talvilinnustotutkimukseen osallistui seuraavat lintuharrastajat (pääasiallisen retkeilykunnan mukaan):

Iisalmi: Tapio Paavola. Kaavi: Arto Toivanen, Juhani Toivanen ja Esa Vääntinen. Kiuruvesi: Kari Hämäläinen ja Timo Hämäläinen. Kuopio: Erkki Björk, Markku Huttunen, Martti Komulainen, Jyrki Pynnönen, Timo Ruotsalainen, Kari Saukkonen, Antti Siivonen ja Jorma Tuomainen. Maaninka ja Pielavesi: Pentti Runko ja Janne Taskinen. Suonenjoki: Jukka Kauppinen ja Pertti Paananen. Rautalampi: Risto Aartonen, Juhani Haukka, Orvo Hytönen, Tuomo Jalkanen, Ari Jäntti, Jorma Knuutinen, Pentti Pakarinen, Raimo Pakarinen, Hannu Siikavirta, Pekka Siikavirta, Kauko Sikström ja Esko Vesanen. Tekstissä käytetyt nimilyhenteet on johdettu suoraan nimikirjaimista.

Havainnointiaktiivisuus

Talvilintukysely tuotti vastauksia lähinnä Iisalmen, Kaavin, Kiuruveden, Kuopion, Maanangan, Pielaveden, Suonenjoen ja Rautalammin alueilta. Muualta maakunnasta ilmoitettiin vain yksittäisiä havaintoja. Arviolta n. 2000 havaintotunnista reilu puolet tuli Rautalammin osalle, joten Rautalammin lintumiehille erityiset kiitokset aktiivisuudesta.

Talven sääolot

Lämpötila- ja lumioloiltaan talvi oli linnuston kannalta suotuisa. Lumipeite tuli keskimääräistä myöhemmin ja lauhaan talveen mahtui vain muutamia lyhyitä pakkaskausia. Ilmeisesti edellisen kesän lisääntymiskauden epäedullisten sääolojen vuoksi talvilinnusto oli kuitenkin totuttua köyhempi.

Talvilintulaskennat

Laskentatulokset lähetettiin seuraavilta reiteiltä/alueilta:

Kaavi: Melttunen—kirkonkylä, 12 km, JTo; S-V-U

Kiuruvesi: Kiuruvesi kk, 8 km, TH; S-V-U

Kiuruvesi: Kiuruvesi kk—Ryönänjoki—Hautakylä, 12 km, TH; S-V-U

Kuopio: keskusta, 1,55 km², KNLY; S-V-U

Kuopio: Likolahti, 8 km, EB ja JTu; S-V-U

Rautalampi: kirkonkylä—Tyyrinvirta, 20 km, JHa, HSi, AJä, EVe ja KSi; S-V-U

Rautalampi: Säynätsalmi—Tyyrinvirta, 11 km, JK n ja RP; S-V-U

Taulukossa 1 on esitetty talvilintulaskentojen tulokset vuodenvaihteen laskennan (V) ja uusintalaskennan (U) osalta. Tulosten käsittelyssä Kiuruveden ja Rautalammin reitit on yhdistetty. Viimeiseen sarakkeeseen on laskettu aineistosta lajikohtaiset yksilömäärät/10 reittikilometriä; Kuopion keskustan laskennat eivät sisälly näihin lukuihin.

Lajikohtainen katsaus

Pikku-uikku. Suo Kruununsillan sula 19. 12.—12. 3. 1 talvipuk. yks. talvehtiva (monet).

Merimetso. Kuo satama 14. 12. 1 kiert. (JPY), Iis Paloisvirta 29.—31. 12. 1 yks. (TP) ja Rau Nokisenkosken, Tyyrinvirran ja Kattilanvirran sulat 21. 1.—27. 4. 1 juv. yks. talvehtiva (monet).

Sinisorsa. Suo Kruununsillan sulassa talvehti n. 80 yks. Rau ilmoitettiin talviaikana väh. 26 yks. Maa väh. 4 yks. Kaa 2 yks. ja Kuo 1 yks.

Telkkä. Rautalammin lintumiehet havaitsivat telkkiä seuraavasti: 1. 12. 1 juv. yks. ja 1 ♂ Äijävesi Sahala, 1.—9. 12. 1 ♀ (siipirikko) Tyyrinvirta, 4.—7. 12. 1 ♂ ♀ Lonkarinlahti, 3. 12. 2 ♂ ♂. Tyyrinvirta ja 8. 3. 1 ♀ Tyyrinvirta.

Pilkasiipi. Rau Lonkajärvi 3.—4. 12. 1 ♂ (KSi, EVe) ja E-Konnevesi 4. 12. 1 yks. (PSi).

Isokoskelo. Rau Lonkarinjärvi 1.—4. 12. 2 ♂ ♂ (AJä, KSi, EVe) ja Suo Kruununsillan sula 8. 1.—7. 2. 1 ♂ (monet).

Uivelo. Rau Lonkarinjärvi 1.—13. 12. 1 ♀ -puk. (monet).

Taulukko 1. Talvilintulaskentatulokset 1982/83. V = vuodenvaihteen laskenta, U = uusintalaskenta.

Laji	Kaavi		Rautalampi		Kiuruvesi		Kuopio Likolahti		Kuopio keskusta		Yhteensä/10 reittim	
	V	U	V	U	V	U	V	U	V	U	V	U
Sinisorsa	—	—	8	14	—	—	—	—	—	—	1,1	2,0
Kanadanhanhi	—	—	5	5	—	—	—	—	—	—	0,7	0,7
Joutsen	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	0,3	0,3
Kanahaukka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Metso	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teeri	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—
Pyy	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	2,0	—
Keskykyhy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,6	3,6
Lehtopöllö	—	—	—	—	22	—	3	—	—	—	4,3	—
Viirupöllö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Helmpöllö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Palokärki	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,3
Käpytikka	—	—	11	13	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Pikkutikka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,9	2,4
Pohjan tikka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1
Korppi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—
Varis	—	—	4	2	—	—	—	—	—	—	0,9	0,3
Harakka	32	46	186	66	9	9	101	71	88	8	44,9	24,9
Närhi	2	1	118	119	59	3	14	19	28,4	13	28,4	33,5
Talitiainen	39	34	120	64	2	3	63	68	124	39,6	1,3	0,9
Siniitäinen	—	—	7	10	56	5	5	18	13	3,0	30,6	3,0
Töyhtöitäinen	—	—	6	2	9	1	1	2	—	—	1,1	0,3
Hölmöitäinen	—	—	47	30	23	5	3	—	—	—	13,9	8,9
Puukipijä	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	0,6	0,7
Koskikara	—	—	16	15	—	—	—	—	—	—	2,4	2,7
Räkätturastas	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—
Hippiäinen	—	—	8	—	—	—	2	—	—	—	2,0	0,3
Vihreäpeippo	—	—	11	18	21	—	5	37	19	7	2,3	6,2
Urpainen	—	—	22	—	6	—	36	5	7	3	9,6	19,0
Punatulkku	—	—	30	46	37	10	28	3	6	—	14,9	12,2
Peippo	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—
Järpepeippo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	—
Keltasirkku	—	—	145	170	115	—	40	—	—	—	34,2	45,8
Varpunen	46	61	114	91	55	27	32	512	447	—	43,7	33,7
Yhteensä	201	293	874	677	440	384	284	969	1029	268,7	252,6	

Kanadanhanhi. Rau Tyyrinvirta—Kattilanvirta 5 yks. (istutettuja) talvehtivana.

Joutsen. Kaa/Tuu Kaavinjärvi, Tulisaa—Saamasniemi 6.12. 1 yks. (Martti Kilpeläinen), Rau Lonkarinlahti 1.—3.12. 1 yks. (KSi, AJä, EVe) ja Rau Tyyrinvirta 11.12.—8.4. 1 ad. ja 1 juv. yks. talvehtivana (monet).

Varpushaukka. Lajista kertyi talvihavaintoja ennätysmäärä n. 40. Talvehtivien varpusaukkojen ilmoitettut vähimmäismäärät kunnittain olivat: Rau 4, Maa 4, Kuo 2, Kaa 2, Pie 2, Suo 1, Iis 1 ja Kiu 1.

Kanahaukka. Talven aikana havaittujen kanahaukkojen yksilömäärät (eri yksilöt) kunnittain: Rau 11, Kiu 5, Kuo 3, Kaa 3, Maa 2, Pie 1.

Ampuhaukka. Kaksi talvihavaintoa: Kuo Savilahti 1.2. 1 yks. (EB) ja Rau Korhola, Etelä-Saikari 12.3. 1 yks. (mahd. muuttava) (TJa).

Riekko. Rau Rastu, Tyyrinvirta, Saikari useita näkö- ja jälkihavaintoja läpi talven, Rau E-Konnevesi, Pieni-Markku 3.12. 1 yks. (RA) Maa Kankaisenmäki III 2 yks. (JTa), Pie Venetmäki läpi talven n. 5 yks. (JTa) ja Pie Panka I—III 2—4 yks. (JTa), Kiu Hirvipuro 9.1. 1 yks. (TH) ja Kaa Sivakkavaara 2.2. 1 yks. (JTo).

Teeri. Teerikannat olivat havaintojen mukaan edelleen laskussa pääosassa maakuntaa. Rautalammilla kanta kuitenkin kohtalainen (pääosa havainnoista), suurimmat parvet Rastunsuolla yli 100 yks. (KSi).

Metso. Myös metsot olivat vähissä. Havaintoja ilmoitettiin vain 40 yksilöstä, pääosa Kaavilta (22) ja Rautalammilta (13).

Pyy. Havaintoja ilmoitettiin n. 90 yksilöstä, joten myös pyy taantui muiden kanalinlajien tapaan. Yli puolet pyyhavainnoista tehtiin Kaavilla.

Peltopyy. Tavattiin vain Iis Vanhalassa, jossa 5.2. 10 kieppiä ja 5.3. noin 10 yks. parvi (TRu).

Fasaani. Talvehtivana Rau Pakarilansalossa 1 ♂ 2 ♀ ♀ (Pekka Hintikka/EVe). Rau Pakarilankylällä muutamia (Pekka Hintikka/EVe) ja Maa kk:ssä 3 ♂ ♂ 5 ♀ ♀ (PR).

Harmaalokki. Joulukuun alussa 5 havaintoa (n. 10 yks.?) muuttavista Rautalammilta (monet) ja 3.12. Suonteenselkä 2 yks. (PP).

Kalalokki. Joulukuussa kierteli väh. 3 yks. Kuopiossa (monet). Viimeinen havainto tehtiin 23.12.

Naurulokki. Kuo Väinölänniemi 5.12. 1 paikallinen (KSA)

Kesyykyhy. Talvilintulaskennoissa tavattiin laji normaalisti. Rau Iisveden koululla nähtiin 24.2. n. 30 yks. parvi (KSi).

Huuhkaja. Rautalammilla tehtiin lajista useita soidinhavaintoja (monet) ja Kuopiossa oli yksi asuttu reviiri.

Tunturipöllö. I alussa 1 yks. Leppävirta Itä-Saamainen (Eero Korhonen/EVe).

Hiiripöllö. Havaintoja ilmoitettiin 13 yksilöstä, pääosa Maaningalta ja Pielavedeltä (tarkemmin pöllökatsauksessa).

Varpuspöllö. I—III havaittiin/kuultiin Maa 5 yks., Kaa 2 yks. ja Rau 2 yks. (tarkemmin pöllökatsauksessa). Taajamissa ei varpuspöllöjä kulu-neena talvena juuri ollut (vain 1 havainto Maaninka kk).

Lehtopöllö. Rautalammilla kuultiin 4 ja Suonenjoella 1 yks. (tarkemmin pöllökatsauksessa).

Lapinpöllö. XII Pielavesi 1 yks. (JTa) ja XII Maaninka 1 yks. (JTa).

Viirupöllö. Lajista ilmoitettiin n. 20 havaintoa (tarkemmin pöllökatsauksessa).

Sarvipöllö. Rau Hanhitaival 17.2. 1 soid. (JHa, HSi, EVe, RA) ja Rau Loilovuori 1 soid. 9.3. (RA, EVe).

Helmipöllö. Lajista ilmoitettiin yli 30 soidinhavaintoa, pääosa Rautalammilta ja Maaningalta, joissa puputtajia oli todella runsaasti (tarkemmin pöllökatsauksessa).

Harmaapäätikka. Tervo kk 15.12. ♀ (Mikko Pynnönen) ja Kuo Silmäsuu kaatopaikka läpi talven ♀ (JPY).

Käpytikka. Lajin kannat olivat pohjalukemissa, esim. Kaavilla havaittiin viime talvena 5,4 yks./10 km, nyt vain 0,7 yks./10 km. Myös talvilintulaskennoissa nähtiin vain noin neljäsosa edellisen talven määristä.

Pikkutikka. Talvihavainnot: Rau Tyyrinvirta 22.12. ♀ (KSi) ja 13.3. 1 yks. (HSi), Rau Nokisenkoski 24.12.—2.1. ♀ (Veikko Tossavainen/EVe). Rau Myhinpää 29.1. 1 ♂ (EVe) ja Suo Meijeri 12.1. 1 yks. (EVe).

Pohjantikka. Kuo Palonen 1.3. 1 yks. (MK) ja 3.3. 1 ♂ (JPY), Maa kk 12.12. 1 yks. (PR), Rau Tyyrinvirta 21.11.—20.3. 1 ♂ (monet). Kaa Kaavinniemi 28.12. 1 yks. (JTo) ja Kaa Petäisenpää 28.1. 1 yks. (JTo).

Palokärki. Ilmoitettut havainnot kunnittain: Rau 8 yks., Maa 1 yks., Kiu 1 yks. ja Kaa 1 yks. Talvikanta ollut viime vuosina niukka.

Korppi. Talvihavainnot kunnittain: Rau 58, Kuo 10, Kiu 9, Suo 8, Kaa 4, Vie 2 ja Maa 1.

Varis. Talvilintulaskennan mukaan talvehtijoita enemmän kuin edellisenä talvena. Suurimmat parvet 60—90 yks. Rautalammilla.

Naakka. Talvihavaintoja ei ilmoitettu. Naakkoja lienee ollut ainakin Iisalmessa.

Harakka. talvikanta vakaa. Suurimmat parvet Rautalammilla n. 50 yks.

Närhi. Talvikanta vakaa.

Kuukkieli. Kolme talvihavaintoa: Rau Savonjoki 25.12.—15.3. 2 yks. ruokintapaikalla, Pie Mustin-

lampi 2 yks. läpi talven (JTa) ja Kaa Petäisenpää 28.1. 1 yks. (JTo).

Talitiainen. Talvikanta niukempi kuin edellisinä talvina.

Sinitäinen. Laji vakiinnuttaa paikkaansa Pohjois-Savossa, vaikka selvää runsastumista ei kuluvana talvena havaittukaan. Vakiintunut kanta (väh. 10 yks.) on Kuopion lisäksi ainakin Rautalammilla, Maaningalla ja Kiuruvedellä.

Kuusitiainen. Edelleen harvinainen talvehtija. Kuo 28.12. 1 yks. ja 16.1. 1 yks. (MH), Rau Kaijärvi 1 yks. läpi talven ruokintapaikalla (Irja Dufva/EVe) ja Kaa kk 16.1.—6.2. 1 yks. ruokintapaikalla (JTo).

Töyhtötiainen. Kanta harvalukuinen ehkä hiukan vähentynyt.

Hölmötiainen. Talvikanta edellisiä vuosia pienempi. Laskentatulokset osoittanevat talvikuoille-suutta.

Pyrstötiainen. Laji lähes kateissa. Havaittiin vain Kuo Sieppolassa 19.12. 7 yks. (TRu) ja Rau Maukoniemellä 10.3. 13 yks. (AJä).

Puukiipijä. Harvalukuinen talvilaji. Leudon talven ansiosta ehkä normaalia enemmän.

Koskikara. Talvehtijoita selvästi edellisiä vuosia vähemmän (tarkempi yhteenveto julkaistaan myöhemmin).

Räkättirastas. XII—I havaittiin Kuopiossa väh. 3 yks., Suonenjoella 2 yks. ja Rautalammilla 6 yks. Kuopiossa nähtiin 2 yks. vielä II.

Mustarastas. Kolme talvihavaintoa: Kiu kk 10.12. 1 ♀ (TH), Kuo Päiväranta 24.—28.12. 1 ♂ (P. Ruotsalainen/JKa) ja Rau kk. 28.2. 1 ♂ (JKn).

Punarinta. Talvehtivana Kuo Likolahti 12.12.—22.1. 1 yks. ja Kuo keskusta 19.—20.12. 1 yks. (mahdollisesti sama) (JPY ja TRu).

Hippiäinen. Kuukausittain ilmoitettiin hippiaisiä seuraavasti: XII 72, I 88, II 48 ja III 19. Laskentatulokset ja havaintomäärät osoittanevat kuolleisuutta lopputalvesta.

Västäräkki. Rau Tyyrinvirta 21.11.—7.12. 1 ♂ (monet) ja Karttula Petroneva 10.12. 1 juv. yks. (Arvi Kekkonen/EVe).

Tilhi. Tilhen pääjoukot sivuuttivat Pohjois-Savon lokakuun jälkipuoliskolla. Joulukuussa havaittiin enää 56 yksilöä ja tammikuussa 8 yks., helmikuulta on äänihavainto Kuopiosta.

Lapinharakka. Muutama talvehtiva yksilö löytyy Pohjois-Savosta säännöllisesti. Nyt laji nähtiin 11.1. ja 22.1. Suo Suihkolassa (PP), 21.1. 1 yks. Rau Rastunsuolla (KSi) ja 3.3. 1 yks. Kuo Karhonsaareissa (KSA).

Vihervarpunen. Havaintojen määrä kasvoi edellisestä vuodesta. Elinvoimainen kanta (10—40 yks.) näyttää olevan Kuopion lisäksi ainakin Iisalmessa, Kiuruvedellä, Maaningalla ja Rautalammilla.

Vihervarpunen. Melkein kadoksissa. 10.12. Kuo 1 yks. (AS), 14.12. Kuo 1 yks. (MH) ja 28.2. Iis 1 yks. (AS).

Urpainen ja tundraurpiainen. Kanta ehkä hiukan edellistä vuotta pienempi. Havainnot kuukausittain: XII n. 1160 I n. 520, II n. 95 ja III n. 250. Tundraurpiaisien tuntomerkit löydettiin Rautalammilla 10 yksilöstä (HSi, KSi ja EVe) ja Maaningalla 1 yksilöstä (PR).

Punatulkku. Laskentojen mukaan kanta kasvoi edellisestä vuodesta, mutta ei yltänyt toissavuoden lukemiin.

Taviokuurna. XII—I havaittiin Kiuruvedellä 22, Rautalammilla väh. 20, Maaningalla 3 ja Kaavilla 1 kuurna. Helmikuussa nähtiin Kaavilla n. 25 yksilöä. Havainnot lisääntyivät edellisestä talvesta.

Käpylinnut. Käpylinnut olivat lähes kadoksissa edellisen talven massaesiintymisen jälkeen. Yhteensä ilmoitettiin havaintoja n. 70 yksilöstä.

Peippo. Talvihavainnot: Rau kk 19.11.—1.1. 1 ♂ (EVe, HSi), Rau E-Saikari 22.11.—15.3. 2 ♂ ♂ talvehtivana (TJa), Suo Käpylä 25.12.—17.1. 1 ♀ (Kaarlo Tuomi/EVe), Kuo Julkula 11.—13.12. 1 ♂ (J. Hirvaskero/JKa) ja Likolahti 15.12. 1 ♂ (JPY) sekä Maa kk 2 talvehtivaa (JTa, PR).

Järripeippo. Ainoa havainto Rau kk, Haka-vuorenpuisto 19.11.—1.1. 1 ♂ (EVe).

Keltasirkku. Talvilintulaskentojen mukaan kanta kasvoi selvästi edellisestä vuodesta. Suurimmat kerääntymät ruokintapaikoilla Suo Oittilansalo 27.2. n. 600 yks. (PP) ja Maa Hirvisuo n. 500 yks. (JTa).

Pulmunen. Kaksi talvihavaintoa: Rau Rastunsuo 27.12. 1 yks. (KSi) ja Rau Tyyrinvirta 16.1. 1 yks. (EVe).

Varpunen. Laskentojen mukaan kanta ennallaan. Rautalammilla suoritettu varpuslaskenta antoi tulokseksi 217 yksilöä.

Lopuksi

Lintutalven 1982/83 aikana tavattiin Pohjois-Savossa kaikkiaan 68 lajia. Runstuneita talvilajeja olivat varpus-haukka ja useimmat pöllöt sekä varis, punatulkku ja keltasirkku.

Sen sijaan käpylinnut ja käpytikat olivat erittäin vähissä ja myös kanalin-nut ja tiaiset taantuivat.

"Lintuharrastajat tieteen palvelijoina"-symposio

Lintutieteellisten Yhtistysten Liiton (LYL) 10-vuotisjuhlat pidettiin 12. 3. 1983 Helsingissä. Myös yhdistyksemme edustajat olivat tilaisuudessa. Juhlan kunniaksi järjesti LYL yhdessä Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen kanssa 13. 3. symposion, jonka aiheena oli "Lintuharrastajat tieteen palvelijoina". Symposiossa pidettiin kuusi esitelmää, joista julkaisemme seuraavassa kolme tiivistelmää.

Joutsen — Suomen kansallislintu

Suomen joutsenkanta on edelleen kasvussa. Viimeksi maan eteläpuoliskon kanta on arvioitu v. 1970 ja maan pohjoispuoliskon kanta v. 1973—1975. Tämän jälkeen on tapahtunut huomattavia muutoksia. Tarkoitus olisikin, että lähiaikoina järjestettäisiin yhdessä lintuharrastajien ja luontoa seuraavien kanssa kampanja, jolla pyrittäisiin selvittämään joutsenkanta, suojelun tuloksia ja tarpeita.

Joutsen on ollut kautta aikojen Suomessa suvulle ihmisille tärkeä lintu. Karjalan kalliomaalauksissa esiintyy joutsen niin selvästi piirrettynä, ettei ole mitään pelkoa sen sekoittamiseen metsähanneen. Joutsen on kuvattu auringon kanssa, mikä viittaa uskonnollisperäiseen auringon palvontaan. Joutsenta on kuvattu useammin kalliomaalauksissa kuin nykyisin käytetyt riistaeläimet, mutta sen käytöstä ravintona ei ole juurikaan näyttöä. On siis mahdollista, että joutsen olisi ollut jollain lailla pyhä lintu. Joutsen esiintyy Kalevalassa useita kertoja, usein se kuvataan virtojen lintuna. Ilmeisesti joutsenen saapuminen keväällä virtojen suliin oli huomiota herättävä, silloin niitä oli helppo nähdä. Joutsenethan jättävät virran heti, kun vedet sulavat.

Tämä kansan palvoma lintu joutui kuitenkin kovan vainon kohteeksi ja oli 1950-luvulle mentäessä vaarassa kuolla sukupuuttoon maastamme. Yrjö Kokon kirja *Laulujoutsen* (1950) avasi kansan silmät ja ihmisten suhtautuminen muuttui. Joutsenesta tuli Suomen luonnon-suojelun lempilapsi. Vuonna 1981 joutsen julistettiin Suomen kansallislinnuksi Suomen linnustonsuojeluneuvoston toimesta. Tuskin parempaa ratkaisua olisi voitu tehdä. Muuttomatkaltaan saapuva valkoinen joutsen sinisellä taivaalla muodostaa ylvään näyn Suomen kansallisväreissä. Tässä Kalevalan lintu on jälleen saanut paikkansa suomalaisten symbolien joukossa.

Koko Suomen kansa on myös osallistunut joutsenen suojeluun ja tutkimiseen. Erityisesti tämän symposion yleisaiheen kannalta voidaan todeta, että joutsen lienee kiitollisimpia tutkimuskohteita, jossa voidaan käyttää harrastelijoita tieteellisesti arvokkaiden havaintojen keräämiseen. Joutsen on helposti tunnistettavissa. Suurimmassa osassa maata on vain yksi joutsenlaji. Sen kanta on helppo laskea. Linnut ovat etenkin alkukesällä väkyviä. Myös poikasten lukumäärästä voi saada tietoja kesän eri vaiheista, vain järven rannalta lintuja seuraamalla.

(Antti Haapanen)

Pöllötutkimus Suomessa

Suomi on maailman eturivin maita pöllöjen tutkimuksessa. Meillä rengastetaan vuosittain runsas viidenes kaikista Euroopan yöpetolinnuista, esimerkiksi Ruotsiin verrattuna rengastusmäärämme ovat moninkertaiset. Pöllöjen rengastus on ollut erityisen tehokasta 1970-luvulla ja tämän vuosikymmenen alussa, jolloin lähes kaikki lintuharrastajien tietämien pesien poikaset on merkitty.

Maamme on edelläkävijä myös valtakunnallisten, pöllökantojen vaihtelua esittävien katsausten laadinnassa. Koko Suomen kattava pöllöseuranta käynnistyi Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton toimesta vuonna 1979 ja jatkuu tänäkin keväänä. Esimerkiksi vuonna 1980 tutkimukseen osallistui ainakin 360 havainnoitsijaa ja pesäpaikkoja tarkastettiin vähintään 9500.

Suomessa on julkaistu vuosina 1886—1982 kaikkiaan 363 pöllöjä koskevaa tieteellistä kirjoitusta. Niiden yhteinen sivumäärä kohoaa peräti 1955:een. Väitöskirjoja on tehty kolme: varpuspöllön ravinnosta, helmipöllön ekologiasta sekä Euroopan pöllöjen ekologisista suhteista. Pöllöjä käsitteleviä lisensiaattitutkielmia on kertynyt kaksi ja pro gradu-tutkielmia kymmenen.

(Erkki Korpimäki)

Lintuasematoiminta

Lintuasemia toimii maassamme kymmenen, näistä yhdeksän sijaitsee rannikon saarissa tai niemissä ja yksi sisämaassa. Lintuasemien sijainti on valittu siten, että ne sijaitsevat paikoilla, joihin lintujen muuttoaikoina keräänty

suuria määriä lintuja. Vanhin lintuasemamme, Signilskär Ahvenanmaalla, on perustettu jo 1929, muut 1930-luvulta lähtien. Lintuasemia ylläpitää yleensä paikallinen lintutieteellinen yhdistys.

Monet lintuasemista ovat miehitettyinä koko kevään ja syksyn, siis lintujen muuttokaudet. Lintuasemilla tutkitaan lintujen muuttoa määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti. Työn asemalla tekevät lintuharrastajat innostuksen voimalla ja vaatimattoman, juuri ruokaan riittävän päivärahahan turvin. Työstä voidaan erottaa seuraavat keskeiset tehtävät: rengastus, muutontarkkailu, lepäilevien lintujen laskenta ja erikoistutkimukset. Näitä tehtäviä sovelletaan eri asemilla eri tavoin johtuen paikallisista erityispiirteistä. Tuloksia käytetään mm. seuraavanlaisiin tutkimuksiin: selvitetään tarkoin lintujen kevät- ja syysmuuton ajoitus ja sen vuosittaisia eroja ja syitä, koiraiden, naaraiden, nuorten ja vanhojen lintujen eroja muuttoajoissa sekä muuttoaikojen maantieteellisiä eroja. Lintukantojen vaihteluita tutkitaan vertaamalla lukuja, jotka saadaan laskemalla yhteen vuodesta toiseen samoin menetelmien rengastettuja tai laskettuja lintuja, eli vaelluslintuja koskevat tutkimukset. Tämä projekti on yhteispohjoismainen ja siinä on meneillään kahdeksas vuosi.

Rengaslöytöjen avulla voidaan erityisesti selvittää lintuasemien kautta muuttavien lintujen talvehtimis- ja pesimisalueita sekä muuttoreittejä ja -nopeuksia. Sulkasadosta saadaan lisätietoja merkitsemällä rengastuksen yhteydessä linnun sulkasadon vaihe. Ilman suurta ylimääräistä vaivaa kerätään lintujen ulkoloisia: punkkeja, lintukärpäsiä ja väiveitä. Tällä on lääketieteellistä merkitystä, sillä monet sairaudet leviävät loisten mukana.

(Jörgen Palmgren)

Kirjoittajien osoitteet

Jäderholm Kai
Kauppinen Jukka
Pakarinen Raimo
Toivanen Juhani
Tuomainen Jorma

Suomen sorsalinnut – lintutiedon kirjauutuus

Suomen sorsalinnut on suomalainen alkuperäisteos, joka auttaa sorsien, hanhien ja joutsenten määrittämissä. Meillä tavatuista sorsa-, hanhi- ja joutsenlajeista maastotuntomerkit esitetään seikkaperäisesti. Näitä täydentävät tiedot mm. rengastajia varten. Teos on laadittu Suomen oloihin ja se perustuu Aarno Salmisen monivuotiseen työhön maastossa, museokokoelmissa ja kirjallisuuden parissa. Monet tiedot ovat kokonaan uusia tai esiintyvät vain hankalasti löydettävissä ulkomaisissa erikoisteoksissa.

Suomen sorsalinnut on erinomaisesti kuvitettu: 154 valokuvaa sekä yli 300 tunnustetun lintutaiteilijamme Dick Forsmanin laatimaa piirrosta havainnoillistavat tekstiä.

Suomen sorsalinnut kuuluu Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen toimesta karttuvaan valioteosten sarjaan, jossa aiemmin ovat ilmestyneet Euroopan varpuslinnut, Kahlaajaopas sekä Suomen päiväpetolinnut. Suomen sorsalintujen hinta kirjakaupassa on 135,-. Pohjois-Savon Lintumiehiltä saat kirjan hintaan 98,- (+ postikulut).

Yhdistykseltämme saa alla mainittuja kirjoja. Kirjoja voit hankkia maksamalla kyseisen summan yhdistyksen tilille (PSP, KU 6606 82-2) ja mainitsemalla tilillepanokortin tiedonantoja osassa, mitä kirjaa/kirjoja tilauksesi koskee. Muista lisätä hintoihin postituskuluja 5 mk/kirja.

- Suomen päiväpetolinnut	ä 63,-
- Kahlaajaopas	ä 85,-
- Lintuharrastusopas	ä 28,-
- Euroopan varpuslinnut	ä 30,-
- Harrasta lintuja	ä 20,-
- Suomen sorsalinnut	ä 98,-

POHJOIS-SAVON LINTUMIEHET

PL 205, 70101 KUOPIO 10

HALLITUS 1983

Puheenjohtaja Juhani Toivanen

Varapuheenjohtaja Jukka Kauppinen

Sihteeri Jyrki Pynnönen

Taloudenhoitaja Jorma Tuomainen

Muut jäsenet Jorma Knuutinen

Martti Komulainen

Janne Taskinen

JÄSENMAKSUT 1983: Aikuiset 30 mk, koululaiset ja opiskelijat 20 mk. Jäsenmaksuun sisältyy Siivekkään tilausmaksu. Jäsenmaksut tilille PSP, KU 660682-2. Yhdistys toimii KLYY:n yhteydessä.

Ohjeita kirjoittajille

Käsit kirjoitus tulee kirjoittaa koneella harvaa riviväliä ja leveää marginaalia käyttäen. Taulukot ja kuvat (kartat ja diagrammit) laaditaan erillisille arkeille. Kartat ja diagrammit on suunniteltava siten, että ne voidaan painaa joko palstan tai puolen palstan levyisinä. Paras painojälki saavutetaan, mikäli kartat ja diagrammit piirretään esim. kaksi kertaa lopullista kokoa suuremmiksi mustalla tussilla (yli 0.25 mm:n terällä).

Kirjallisuusluettelon ja muiden käytännön yksityiskohtien suhteen on syytä tutustua lehden omaksumaan käytäntöön. Toimitus pidättää oikeuden pieeniin tekniseluonteisiin ja tyyllisiin muutoksiin. Asiasisältöön kajoavista muutoksista neuvotellaan kirjoittajan kanssa. Yleisiä ohjeita käsikirjoituksen laatimiseksi voit saada mm. Soikkelin kirjoituksesta (Lintumies 10:20—25, 1975). Kaikissa käsikirjoitukseesi ja kirjoitussuunnitelmiisi liittyvissä asioissa voit kääntyä toimittajien puoleen.

JOUKKOJULKAISU

Pyydetään palauttamaan
jollei vastaanottajaa
tavata. Os., PSLM,
PL 205, 70101 KUO 10.